

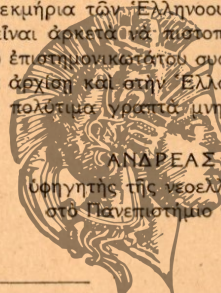
Στὴ «Βιβλιοθήκη οἰκογενείας Γεωργίου καὶ Ἀλεξάνδρου Γραμματικοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ» ὑπάρχει τὸ ἐξῆς χειρόγραφο — ἀντιγραφή ἐνὸς ἐντύπου τῆς Λειψίας —: «Καλενδάριον ἥτοι προγνωστικὸν παντοτεινὸν μεταφρασθὲν ποτὲ ἐκ τῆς Οὐγγρικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν παρὰ τινος ἀνωνύμου. Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας ἔτει 1767 ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκόφ. . . Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα ἀμήν. Ἐγράφη ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει 1821: Ἀπριλίῳ: 20: Κυριακῇ». Στὴ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης ὑπάρχει ἕνα χειρόγραφο ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία (σ. 163): «Περὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου φόβου. . . 1814: μαρτίου. 3. Νέον. Πέστα».

Τέλος σημειώνομε, πὼς καὶ ὁ κ. Μ. Α. Καλινδέρης — στὰ «Σημειώματα ἱστορικά» (Πτολεμαῖς, 1939) — μνημονεύει διάφορα ἔγγραφα σχετιζόμενα μετὰ τὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων τῆς Οὐγγαρίας. Ἀναφέρει τοὺς ἀπὸ τῆς Σιά-τισα καταγομένους ἐποίκους τῶν Οὐγγρικῶν πόλεων Kassa, Kecskemét, Izikszó, Fokaj (σ. 9) καὶ κάτι ὑποθέσεις Ἑλλήνων τῶν πόλεων Kecskemét, (σ. 27) καὶ Miskolc (σ. 37).

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, πιθανώτατα, καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκες περιέχουν τεκμήρια τῶν Ἑλληνοουγγρικῶν σχέσεων.

Αὐτά, ποὺ εἶδαμε παραπάνω, εἶναι ἀρκετὰ νὰ πιστοποιήσουν — ἀπὸ τὴν ἀποψὲς μας — τὴ μεγάλη σημασίαν τοῦ ἐπιστημονικαῦτος συστηματικοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σιγάλ. Ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Οὐγγαρίᾳ προτοῦ νὰ καταστραφῶν τὰ πολυτιμὰ γράμματα μνημεῖα τῆς Ἑλληνο-ουγγρικῆς ἐπαφῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΟΡΥΑΤΗΣ
ὁμηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βουδαπέστης

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τοῦ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΡΟΥΣΣΟΥ

Καὶ ἀλλοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχον ἑλληνικαὶ παροικίαι κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατεῖχεν ἡ Βενετία, ἀλλὰ ἡ Βιέννη φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ καταλληλότερον κέντρον διὰ νὰ ἐκδοθῇ καὶ εὐδοκιμήσῃ μία ἑλληνικὴ ἐφημερίς. Πρῶτον ἦτο πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀνατολὴν πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Εὐρώπης καὶ ἔπειτα εἶχεν ἐνδοχώραν κυκλοφορίας τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, μετὰ ταῦτα καὶ ἀσφαλὴ συγκοινωνίαν: τὰς πολυπληθεῖς καὶ ἀνθούσας ἑλληνικὰς παροικίας τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, τὸν ἐν ταῖς Παριστρίοις ἡγεμονίας ἀκμάζοντα ἑλληνισμόν καὶ ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Αἱ Ἑλληνικαὶ παροικίαι τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, συγκεκροτημέναι εἰς κομπανίας ἐμπορικὰς (ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοκρατορικῶν προνομίων), μέλη

«Νέον Κεῖν»
Ἀθήναι
ἔκδοσις 1940.

τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι καὶ Ρουμᾶνοι, γνωρίζοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπετέλουν τὴν καλλιτέραν πελατεῖαν τοῦ ἑλληνικοῦ Τύπου καὶ ἠύξανον ὀλονέν διὰ διηνεκῶν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν μετοικεσιῶν. Ὁ Δανιὴλ Φιλίππιδης ἐν τῇ νεωτερικῇ αὐτοῦ γεωγραφίᾳ (σελ. 136) μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πλέον τῶν 80.000 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν μετώκησαν εἰς τὴν Αὐστρουγγαρίαν, φεύγουσαι τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἰδίᾳ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1768, τὸν ἐκθέσαντα τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἀπηνὴ καταδιωγμὸν τῶν Τούρκων. Μακεδόνες δὲ καὶ Ἡπειρώται καὶ Θεσσαλοὶ, Θράκες καὶ Μικρασιάται καὶ νησιῶται, πλούτισαντες καὶ καταλαβόντες ὕψηλās κοινωνικὰς θέσεις ἐν τῇ αὐστριακῇ αὐτοκρατορίᾳ — πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀπέκτησαν καὶ τίτλους εὐγενείας — ἦσαν ὅχι μόνον ἀναγνώσται, ἀλλὰ καὶ γενναῖοι ὑποστηρικταὶ τοῦ Τύπου καὶ συνεισέφερον μεγάλα ποσὰ πρὸς ἐκδοσὶν διαφόρων ἑλληνικῶν βιβλίων.

Ὁ δὲ ἑλληνισμός, ὅστις ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πατριάρχου Νήφωνος — γενομένου μητροπολίτου Οὐγγαροβλαχίας περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος — ἤρχισε πολυπληθεῖ ἔξοδον πρὸς τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαβίαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Φαναριωτῶν ἀνέρχεται τὰ ὑπατὰ ἀξιώματα, ἰδρύει ἑλληνικὰς σχολὰς — τὰς ἀρίστας τῆς συγχρόνου Ἀνατολῆς — καὶ προκαλεῖ ἀναγέννησιν πνευματικὴν διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας. Εἰς τὰς σχολὰς ταύτας μορφώνονται οὐ μόνον Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ρουμᾶνοι, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἑλληνικὴ ἀποβαίνει ἡ γλῶσσα τῶν σαλονιῶν, ἡ γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω θὰ πῶναι μετὰ τὰ συμπεράσματα ὅτι ὁ ἑλληνικὸς Τύπος τῆς Βιέννης εἶχε πολλοὺς ἀναγνώστας εἰς τὰς Παριστινὰς ἡγεμονίας, ἂν δὲν ἐγνωρίζομεν ἀπὸ σύγχρονων τοκοτυμῆντα καὶ τὰ ὀνόματα πολλῶν Ἑλλήνων καὶ Ρουμᾶνων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀμπωνᾶτοι καὶ ἐπερίμεναν μὲ ἀνυπομονήσιν τὰ ἑλληνικὰ φύλλα τῆς Βιέννης. Οὕτως ἐξηγεῖται διὰ τὸ μόνον γνωστὸν σῶμα τῆς «Ἐφημερίδας τῆς Βιέννης» τοῦ 1790, καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ «Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου» τοῦ 1812, εὐρίσκεται τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, τὸ δὲ δεῦτερον εἶδρον ἐγὼ εἰς παλαιοπώλην Βουκουρεστίου, περὶ ὧν ὁμῶς κατωτέρω.

Ἀπὸ σύγχρονον ἐπιστολὴν (χρονολογουμένην ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1798) μαρθάνομεν ὅτι «πολλοὶ μπογιάροι καὶ ἔμποροι ἔγραψαν ζητοῦντες ἐφημερίδας, ἐξώφλησαν τὸ ἀντίτιμον καὶ ὁμῶς δὲν ἦλθαν. Διεδόθη ἡ φήμη ὅτι τοὺς ἐκδότας τοὺς ἐφυλάκισαν ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθές. Σὺ θὰ γνωρίζῃς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἂν ἡμποδίσθῃ ἡ κυκλοφορία τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων». (N. Jorga, Studii si documente 8. σελ. 35).

Καὶ ὅχι μόνον ἐζητοῦντο καὶ ἀνεγινώσκοντο ἀπλήστως, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευον καὶ ὡς πηγὴ ἱστορικὴ αἱ ἐν λόγῳ ἐφημερίδες, ὡς τοῦτο βλέπομεν ἀπὸ τὰς συχνὰς παραπομπὰς ποὺ κάμνουν εἰς τὰς συγχρόνους ἑλληνικὰς ἐφημερίδας. Διονύσιος ὁ Ἐκκλησιάρχης καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Νασοῦμ συγγράφοντες, ὁ μὲν πρῶτος τὸν ρουμανικόν, ὁ δὲ δεῦτερος τὸν ἑλληνικὸν χρονογράφον του.

Ἄν δὲ μπογιάροι καὶ ἔμποροι καὶ διανοοῦμενοι ἀνεγίνωσκον ἐν Ρουμανίᾳ ἐφημερίδας, οἱ ἡγεμόνες τὰς παρηκολούθουν, ἑλληνικὰς καὶ ξενογλώσσους, μὲ ἄγρυπνον ὄμμα ἐκ καθήκοντος ἐπιθεβλημένου. Διότι ἡ Ὑψηλὴ Πύλῃ ἀπὸ τοῦς ἡγεμόνας τοῦ Βουκουρεστίου καὶ Ἰαίου, γνώστας τῶν ἀνατολικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἐπερίμενε νὰ μάθῃ τὰς διπλωματικὰς ζυμώσεις τῆς Εὐρώπης, ἐπομένως οὗτοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἔχουν γραφεῖα Τύπου — διὰ νὰ μεταχει-

ρισθῶ μίαν νεωτέραν ἔκφρασιν — καὶ νὰ στέλνουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰδήσεις τακτικά, κρατοῦντες τὴν Πύλην ἐνήμερον μὲ τὴν καθόλου πολιτικὴν κίνησιν.

Γνωρίζομεν καὶ ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν συνδρομηταὶ καὶ τὰς ἀνεγίνωσκον ἡγεμόνες καὶ μπογιάροι: Journal de Francfort (γαλλικὴ ἔκδοσις), Notizie del Mondo, Spectateur du Nord, Die Fliegende Post, Ofener Zeitung, Mercure de France, Le Moniteur Universel κ.λ.π.

Διὰ τὰς ἑξ Ἀγγλίας ἐφημερίδας, τὰς ὁποίας ἐπρομήθευεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου ὁ "Ἕλλην ἱατρός Σαούλ, ἀναγράφονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1777 γρόσια 60, καὶ 127 γρόσια, πάντοτε διὰ τὸν Σαούλ, διὰ τὴν γερμανικὴν ἐφημερίδα τῆς "Ἀλτονας, τὴν γαλλικὴν τῆς Κολωνίας, τὴν γερμανικὴν τῆς Οὐτρέχτης, διὰ γερμανικὰς τῆς Βιέννης κτλ. (Ἰδὲ N. Jorga, Istoria Presei Românești σελ. 19. 20. 13). "Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἑλληνικὸν Τύπον, καὶ τὰ ἐκάστοτε τυπωνόμενα βιβλία, οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες καὶ οἱ ἐν Βλαχία καὶ Μολδαβία φιλόμουσοι, ἄρχοντες καὶ κληρικοὶ, δὲν ἤρκοῦντο μόνον νὰ τὰ ἀγοράζουν, ἀλλὰ τὰ ὑπεστήριζαν μὲ γενναῖα προσά. Πλείστα ὅσα βιβλία ἐξεδόθησαν δαπάναις αὐτῶν, ἀπὸ δὲ χρυσόβουλλα δημοσιευμένα εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆς» τῆς Βιέννης μανθάνομεν ὅτι ἔδιδαν ἐτησίως ἀδράς ἐπιχορηγήσεις εἰς τὰς ἀλυσκὰς καὶ τὰ τελωνεῖα διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐξακολούθησιν τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» τῆς Βιέννης, ὁ ὁποῖος ἤρχισε τὴν ἔκδοσίν του διὰ τῆς προτροπῆς καὶ ἀναλωμάτων ἐν μέρει τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Φιλολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στέλνῃ ἐτησίως ἀπὸ ἐν ἀντίστοιχον τοῦ περιοδικοῦ δωρεὰν εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ γένους. («Λόγιος Ἑρμῆς» 1811 σελ. 3, 1818 σελ. 273, 1820 σελ. 31).

"Ὅταν δὲ ἐκλονίζετο οἰκονομικῶς ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς» καὶ ἐπρόκειτο νὰ παύσῃ, ἡ βοήθεια καὶ ἡ συγκράτησις αὐτοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι: αἰσθησιν λυπηρὰν ἐπροξένησεν ἐδῶ ἡ εἰδησις (λέγει μὴ ἀνταπόκρισις ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 Μαΐου 1813) ὅτι ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς» ἄρχισε νὰ παύῃ... Οἱ φιλόκαλοι δὲν τὸ ὑπέφεραν. Συνταχθέντες λοιπόν, κατέβαλον πρὸς τὸ παρὸν ἱκανὰ ἔξοδα διὰ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν ὡς πρότερον. («Λόγιος Ἑρμῆς» 3. 1813 σελ. 68). Ἀλλὰ καὶ ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Διονύσιος ὑπόσχεται νὰ συνεισφέρῃ ἐτησίως 30 φλωριά καὶ τὴν πρώτην ἐτησίαν συνδρομὴν στέλλει κατὰ τὸ 1820. («Λόγιος Ἑρμῆς» 1820 σελίς 184).

Οἱ Φαναριῶται ὑπεστήριζον καὶ παρηκολούθουν τὰς ἐφημερίδας, ἑλληνικὰς καὶ ξενὰς, ἀλλὰ δὲν ἤρκοῦντο εἰς τὰς εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων μόνον· εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε σπουδαίων γεγονότων ποὺ παρουσιάζοντο, εἶχαν ἀνταποκριτάς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐκράτουν ἐνημέρους μὲ τὰ σπουδαῖα ζητήματα τῆς ἡμέρας.

Πόσον καλῶς πληροφορημένος, ἐπὶ παραδείγματι, ἦτο ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σοῦτσος περὶ τῆς συγχρόνου πολιτικῆς καταστάσεως δεικνύουν αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἐλάμβανε διὰ τοῦ γραμματέως του Παναγιωτάκη Κοδρικᾶ ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Σταμάτην καὶ ἄλλους ἀπὸ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς Εὐρώπης: ἀπὸ τὸ Παρίσι, διὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ συμβαίνοντα, ἀπὸ τὸ Βερολῖνον καὶ τὴν Βιέννην διὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἀπὸ τὴν Βαρσοβίαν διὰ τὰ ἐν Πολωνίᾳ, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν

διὰ τὰ ἐν Ἀνατολῇ διατρέχοντα. Τὸν δὲ Κ. Σταμάτην ἀφ' ἑτέρου τὸν ἐκράτουν ἐνήμερον αἱ πολιτικαὶ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἐλάμβανε ἀπὸ τὸ Λονδῖνον, τὴν Ἀμβέρσαν, τὸ Ἀμστελδάμον, τὴν Χάγην, τὴν Μαδρίτην, Φλωρεντίαν, Κοπεγχάγην, Στοκχόλμην κλπ. Ἐν Παρισίοις διατρίβων ὁ Σταμάτης, ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ὑπουργοὺς καὶ διάφορα ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα, καὶ τοιουτοτρόπως ἦτο εἰς θέσιν νὰ δίδῃ ἀσφαλεῖς καὶ αὐθεντικὰς πληροφορίες εἰς τὸν Φαναριώτην ἡγεμόνα, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνταποκριτής. Ὅλα αὐτὰ τὰ μανθάνομεν ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀνταποκριτῶν, τῆς ὁποίας μικρὸν μέρος ἐδημοσίευσαν ὁ Legrand καὶ Lair εἰς τὰ 1872 (Documents inédits sur l'histoire de la révolution française. Lettres de Constantin Stamatidis à Panagiotis Kordikas).

Τὸ ἡγεμονικὸν γραφεῖον τοῦ Τύπου μετέφραζε τὰς ἐνδιαφερούσας περικοπὰς ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας ἢ ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἰδιαίτερων ἀνταποκριτῶν, καὶ τὰς ἔστειλε εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἐπὶ τούτῳ ταχυδρόμου, τατάρη συνήθως. Ὅτι οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες, γνωρίζοντες τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ διατρέχοντα, ἐκράτουν ἐνήμερον τὴν Πύλιν, μᾶς τὸ λέγουν καὶ αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις τῶν ἐν Τουρκίᾳ πρέσβων: Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Γαλλίας, Des Alleurs γράφων εἰς τὰ 1748 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, μεταξὺ ἄλλων λέγει, ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας φωτίζουν τὴν Πύλιν περὶ ὅλων τῶν σπουδαίων ζητημάτων μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, στέλλοντες τὰς εἰδήσεις δι' ἐπὶ τούτῳ ταχυδρόμων (HuphuzaKi Documentis Supl 1 τόμ. 1 σ. 594). Ὁ αὐτὸς Des Alleurs εἰς ἄλλην ἐκθεσὶν τοῦ ὑπο ἡμερ. 9 Ἰανουαρίου 1751, λέγει ὅτι εἰς τὰς ἐντύπου ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης, τὰς ὁποίας περνοῦν οἱ Τούρκοι, δὲν δίδουν καὶ πολλὴν σημασίαν, ἐνδεχεται ὅμως αἱ χειρόγραφοι εἰδήσεις τὰς ὁποίας στέλλουν εἰς τὴν Πύλιν οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες τακτικώτατα, ἔχοντες ἐπὶ τούτῳ ἀνταποκριτὰς εἰς Γερμανίαν, Πολωνίαν καὶ Ὀλλανδίαν, νὰ καθιστοῦν ὑποπτον τὴν Γαλλίαν εἰς τὰ ὅμματα τῶν Τούρκων. Διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ δὲ τὸ κακὸν ὁ Des Alleurs ἐλαβε μέτρα, ὡς λέγει, νὰ παρέχῃ ἐπιτηδεῖως εἰς τοὺς ἡγεμόνας εἰδήσεις μὲ εὐνοϊκὴν χροιάν διὰ τὴν Γαλλίαν (αὐτόθι σελ. 599).

Εἰς τὴν πρώτην συνέχειαν ὑπάρχει ἕνα κλισὲ τῆς ἐφημερίδος, τὸ κλισὲ αὐτὸ παριστάνει τὸ πρῶτον φύλλον τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκδοθείσης τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1790 ἑλληνικῆς ἐφημερίδος.

Ντο 1.—

EN BIENNΗ, ΤΡΙΤΗ, ΤΗΝ 31 Δεκεμβρίου 1790.—

Τῷ φιλαναγνώστη.—

Ἡ δὲ πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμηθεῖσα, καὶ ὑποσχεθεῖσα εἰς τὴν ἀπλὴν διάλεκτον ἐφημερίς, ὡς ἕνα νέον φυτὸν, ὅπου ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐξάνει εὐανθεῖ, καὶ τέλος εὐκαρπύοντα προσευνεῖ μύρια καλὰ καὶ μ' ὅλον ὅπου αὐτὴ ἡ ἐφημερίς μὲ ἕνα τέτοιον φυτὸν κατὰ τὴν ἐπωφελεῖ ἔκτασιν καὶ ἐκθασίν τῆς ἀρμοδίως δύνανται, καὶ πρέπει νὰ παρομοιασθῇ, μὲ ὅλον ὅπου διαφέρει πάλιν ἀπὸ αὐτὸ πολὺ κατὰ τὴν καλλιέργειάν τῆς, ὡσάν ὅπου ἕνα τέτοιον φυτὸν φυσικῶς τουτέστι καὶ χωρὶς κόπον ἀνθρώπων φθάνει εἰς τὴν ῥηθείσαν ἀκμὴν, ἀλλὰ πολὺ ἄλλως ἔχει τὸ νῦν ἐπιχείρημα τῆς ἐφημερίδος, ὡσάν ὅπου αὐτὴ ὄχι μόνον ἔργα χειρῶν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ δαπάνην οὐ τὴν μικράν καὶ μεγάλον πόνον, καὶ ἔκτα-

σιν τοῦ αὐτοῦ νοός, ὄντας αὐτῇ, κατὰ τὸν εἰς τὴν εἰδησιν ὁρισμὸν τῆς μίας συλλογῇ καὶ ἐκβολῇ διαφόρων πηγῶν.

Ἄλλ' ὅσον μὲν διὰ τὸ πρῶτον εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θέλομεν ἐργασθεῖ ὡς φιλόπονοι. Διὰ δὲ τὸ δεῦτερον μὲ ὅλον ὅπου ἡ συνδρομὴ τῶν φιλαναγνώστων τόσον μικρὰ οὖσα, ὅπου μόλις τὸ χαρτίον δύναται νὰ πληρωθῇ. Μὲ ὅλον τοῦτο ἡμεῖς δὲν ἐφοβήθημεν τὸ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἐπωφελὲς ἐπιχείρημά μας, ἐλπίζοντες ὅπου ὀλίγον κατ' ὀλίγον συγγενευόμενοι οἱ φιλαναγνώσται μετὰ τὴν παροῦσαν ἐφημερίδα νὰ ἤθελον συνδράμῃ διὰ τὴν τελείαν τῆς ἀκμῆς, ὥσαν ὅπου οἱ συντρέχοντες δίδοντες τιμὴν τὴν διωρισμένην εἰς τὸ καισαροβασιλικὸν "Ὁμπερς Χόφ Πόσαμτ".

***

Εἰς τὴν ἑκθεσὶν τῆς 16 Δεκεμβρίου 1748 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ εὐγενὴς Des Alleurs καυχᾶται ὅτι προσκαλέσας εἰς συμπόσιον ἓνα Τούρκον μεγιστᾶνα, τὸν γραμματέα τοῦ διερμηνέως τῆς Πύλης, ἀφοῦ τὸν ἐμέθυσε, τὸν ἔστειλε νὰ κοιμηθῇ εἰς τὸ σπῖτι τοῦ διερμηνέως τῆς Γαλλίας· ὁ διερμηνεύς, ἐρευνήσας τίς τσέπες τοῦ κοιμωμένου Τούρκου, ἤυρε εἰδήσεις χειρογράφους ἀποσταλείσας ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, τὰς ὁποίας σπεύδει ὁ Des Alleurs νὰ κοινοποιῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ (αὐτῷ σ. 595—6).

Περαισώθησαν ὀγκώδη χειρόγραφα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας μὲ περικοπὰς ἀπὸ εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας, μεταφρασμένας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπὸ τὰς ὁποίας βλέπομεν μὲ πόσῃ προσοχῇ παρηκολούθουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας.

Ὅσακις δὲ ἐξεδίδετο βιβλίον περιοδικὸν ἢ ἐφημερίς, τὴν μεγαλειτέραν ὑποστήριξιν εὗρισκε ἀπὸ τοὺς Φαναριώτας, ἀπὸ τοὺς λογίους, κληρικοὺς καὶ πραγματευτάς, τοὺς ἐγκατεσπαρμένους, ἐν Ἀδριανουπόλει, Βλαχίᾳ καὶ Μολδαβίᾳ ὡς βλέπομεν ἀπὸ τοὺς ἐν τέλει τῶν βιβλίων τοῦ τότε καιροῦ καταλόγους τῶν συνδρομητῶν. Ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ εἶχαν ὄχι μόνον ἀνταποκριτάς εἰς τὸ Βουκουρέστι καὶ τὸ Γιάσι, ἀλλὰ καὶ ἐπιστάτας διὰ τὴν ἐγγραφὴν συνδρομητῶν.

Ἴδου οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους τὴν Βιέννην ἐκλέγει ὡς ἔδραν ἢ πρώτην ἑλληνικὴν ἐφημερίς, μολονότι γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς προλόγους πολλῶν ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένων βιβλίων, ὅτι τὰ τυπωτικὰ ἐκόστιζαν πολὺ ὀλιγώτερον εἰς τὴν Βενετίαν παρὰ εἰς τὴν Βιέννην.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Πολλοὶ ἔγραψαν περὶ τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, μέχρι τοῦδε δὲ ἐπιστεύετο ὅτι αὕτη ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1791. Οὐδαμῶς εὐρέθη πλήρης σειρὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς δημοσίαις ἢ ἰδιωτικαῖς βιβλιοθήκαις τῆς Βιέννης, τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς της, εὐρέθησαν φύλλα αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἦ διότι, ἅμα ἀνεγινώσκοντο τὰ φύλλα ἐρρίπτοντο εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει μετὰ τὰς ἐφημερίδας, ἦ διότι ἅμα συνελήφθησαν οἱ ἐκδοταὶ Μαρκίδαὶ Πούλιου ὡς συνένοχοι τοῦ Ρήγα, οἱ ἔχοντες συλλογὰς ἔσπευσαν ἐκ φόβου νὰ τὰς καταστρέψουν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, οὐδεὶς ἐγνώριζε πότε ἀκριβῶς εἶχεν ἀρχίσει ἐκδιδομένη.

Καί οὔτε οἱ ἐν Βιέννῃ συνεχίσαντες τὸ ἔργον τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδος μετὰ τινὰ ἔτη εἶχον ἀντίτυπα αὐτῆς, ἢ ἀσφαλεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐκδόσεως. Οὕτως, ὁ Μιχαήλ Δ. Σχινᾶς ἀναγράφων εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης τοῦ 1812, σελ. 375, τὰς πρώτας ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, ἀγνοεῖ τὸ ἀκριβές ἔτος τῆς ἐκδόσεως τῆς πρώτης ἐφημερίδος. Ἀλλὰ καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ ἀκαδημίᾳ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, ἐκδίδων τὴν ΚΑΛΛΙΟΠΗΝ εἰς τὰ 1819, εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐφημεριδογραφίας, τὸ ὁποῖον προτάσσει τοῦ περιοδικοῦ του, σελ. 11, περὶ τῆς πρώτης ἐφημερίδος γράφει ἀνακριθῶς: Κατὰ τὸ 1798 ἐξέδωκεν ὁ κ. Πούλιου ἐφημερίδα ἐν Βιέννῃ, ἣτις ἔπαυσε μετ' ὀλίγον διὰ τὰ τότε νεανιεύματα. Καὶ ὁ Schott γράφων εἰς τὰ 1825 τὸ παράρτημα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Hornthal μετάφρασιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος τοῦ Rouqueville σελ. 72, ἐξαίρει τὴν σπανιότητα τῆς ἐφημερίδος.

Κατ' εὐτυχίαν ὁμως συγκυρίαν, εἶδρον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας σῶμα πλήρες, δεμένον, τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐφημερίδος, περιλαμβάνον 105 ἀριθμούς, ἀπὸ τοῦ πρώτου: 31 Δεκεμβρίου 1790 μέχρι τοῦ τελευταίου: 30 Δεκεμβρίου 1791. Ὡστε τὸ πρῶτον ἔτος ἔχει ἓν φύλλον τοῦ 1790, τὸ τῆς 31 Δεκεμβρίου, ὅτε ἤρχισεν ἐκδιδομένη, καὶ 104 τοῦ 1791.

Πρὸ τῶν φύλλων τῆς ἐφημερίδος εὐρίσκονται δεμένα μαζί 4 ἔγγραφα εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν, σχετικὰ πρὸς τὴν κήρυξιν τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1787 καὶ τὸ σπουδαιότεράν ἢ εἰδησίαν, ἢ ἀγγελίαν, ὥς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τῆς ἐφημερίδος, ἢ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ἐκδοθῇ, χρονολογουμένη: Βιέννη 16 Ὀκτωβρίου 1790. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ μοναδικοῦ ἀντιτύπου, νομίζω ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἀναδημοσιευθῇ αὕτη ἐξ ὁλοκλήρου. Τὸ ἡμῶς τὸ δίδω εἰς πανομοιότυπον. Ἴδου αὐτὸ:

Εἴδησις

Ἡ φιλομάθεια ἐμφυτεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν πολυμάθειαν, ἢ ὅποια τοὺς κάνει εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονας. Τοῦτο τὸ νὰ εἶναι ἀληθές, ἃς ξαναγυρίσωμεν εἰς τὴν σκέψιν τῶν προπατόρων τῆς ΕΛΛΑΔΟΣ (ἐδῶ ἐννοεῖται ὅλη ἡ διασπορά τῶν Ἑλλήνων) τότε θέλλομεν ἰδῆ, ὅταν αὐτὴ μὲ τὴν ἐλευθερίαν ἔζη, καὶ μὲ τὴν αὐτονομίαν ἐκυθερνᾶτο, ὅταν τρωμένη, ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ πολιτικοῦ καλλωπισμοῦ, ἐσπούδαζε πῶς νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τὰς παροικίας τῶν ἐπιλοιπῶν ἔθνων. Τότε δὲ ἤκμαζαν ὅχι μόνον αἱ δημόσιαι τέχναι, ὅσαι ἰσχυροποιοῦν τὰς πολιτείας, ἀλλὰ περιπλέον καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῆς μαθήσεως, τότε ἤκμασαν οἱ ἔμπειροι πολιτικοί, τότε ἤνθησαν οἱ ἐνδοξοὶ στρατάρχαι, οἱ πολυμήχανοι ἀρχιτέκτονες, οἱ ἐπιδέξιοι γλύπται, οἱ εὐεπίθαλοι ζωγράφοι, οἱ φυσιολόγοι, οἱ μαθηματικοί, οἱ φιλόσοφοι, οἱ ρήτορες, οἱ ἱστορικοί, καὶ ἀπλῶς ὅλαι αἱ ἐπιλοιπαὶ ταξιαρχίαι τῆς πολυμαθείας.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τότε ὁμοιάζεν ἡ ΕΛΛΑΣ μὲ μίαν γωνιμωτάτην γῆν, ὅπου ἐθλάστανε κάθε εἶδος γενναίων καρπῶν, ἢ νὰ εἰποῦμεν καλῆτερα μὲ μίαν ποτιμωτάτην βρύσιν ὅπου μὲ τὰ νάματα τῆς χρησότηθειας, καὶ τῆς παιδείας ἔτρεφεν ὅχι μόνον τὰ ἰδικά της φυτὰ, ἀλλὰ προσέτι καὶ ὅσα ἄλλα εἶχον ἱκμάδα φιλοτελειότητος. Καὶ ἀγκαλά αὕτη μὴδ' οὕτως δὲν ἀφαιρεῖται τὴν παλαιὰν λαμπρότητα, καθότι ἡ πολυμάθεια, ἢ χρησότηθεια φαίνεται ἀκόμη νὰ συνεχίζουν νὰ τὴν διακρίνουν, ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ἔθνη.

“Οντες λοιπὸν ὑπερήμενοι οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων τῶν περιβοήτων ἐλλήνων ἀπὸ τὴν αὐτονομίαν, καὶ ὑποδελωμένοι εἰς πολλὰ βάσανα, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν παύουσι ποτὲ μιμούμενοι τοὺς παλαιούς των προπάτορας (οἱ ὅποιοι μὲ ἄκραν περιέργειαν τὰ τῆς φύσεως μυστήρια ἀποκαλύψαντες ἐφεύρον τόσας ἐπιστήμας, μὲ τὰς ὁποίας σήμερον ἡ Εὐρώπη κυβερνᾶται καὶ εὐδαιμονεῖ) τὸ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὰς διαφόρους ξένας γλῶσσας ἀλλὰ διὰ τὸ ἑλλειπὲς τοῦ καιροῦ, καὶ διὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν φροντίδων μὴ ἠμπορόντες νὰ φθάσουν εἰς ἄκρον τὸ ποθοῦμενον, πρέπει νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι μὲ τὰς συγκεχεμέναις ἰδέαις, ὅπου ἢ δι’ ἰδίας ἀναγνώσεως ξένων γραμμάτων, ἢ διὰ στρεβλῆς ἐξηγήσεως, τῶν αὐτῶν ἀπὸ ἄλλους λαμβάνουσι.

Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μὲν ὁ ζῆλος φαίνόμενος ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ ἡ ἑλλειψις, ἐφάνη ἀναγκαῖον, ὅπου κἂν κατὰ μέρος αὐτῇ ἡ ἑλλειψις ἤθελεν ἀποπληρωθῇ, καὶ τινι τρόπῳ ἄρα ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ μὴ τέτοια ἀναπλήρωσις, εἰμὴ διὰ μιᾶς καθόλου ἱστορικῆς ἐπισκέψεως τοῦ παντός ; καὶ τοῦτο φαίνεται ὅτι πλέον εὐκολώτερον εἶναι προσφέρωντας τινὰς τοῖς φιλέλλησι μίαν γαζέταν (τζάιτουγκ) εἰς τὴν ἀπλὴν ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ μίαν καθημερινὴ ἱστορικὴ διήγησις πραγμάτων, ὅχι μόνον παρόντων ἀλλὰ καὶ ἀπερασμένων καὶ μελλόντων, ἥτις Ἐ φ η μ ε ρ ι ς θέλει ὀνομασθῇ τῆς ὁποίας ἡ διήγησις θέλει εἶναι μίαν ἐκλογὴ ἀξιοδιηγήτων πραγμάτων ὅχι μόνον πολεμικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν καὶ μάλιστα οἰκονομικῶν· ταῦτέστι ὅπου πότε μὲν εἰς ἐτούτην πότε δὲ εἰς ἄλλην Ἐπαρχίαν ἢ εἰς ἄλλην Δεσποτείαν καὶ τόπον τῆς Εὐρώπης ἢ καὶ ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου συμβαίνει. Συγκατανεύσαντος λοιπὸν τοῦ κραταιοτάτου Γαληνοτάτου καὶ Ἀναταμανήτου Αὐτοκράτορος Ῥωμαίων Καίσαρος Οὐγγρίας τε καὶ Βοημίας κ.τ.λ. Βασιλέως, Λεοπόλδου τοῦ Β', προσφέρεται εἰς ἀναζωπύρησιν τῆς εὐγενείας, κοσμιότητος καὶ φιλοτιμίας τῶν μαθημάτων ἢ παροῦσα ἐφημερίς εἰς τὴν ἀπλὴν ῥωμαϊκὴν μαζί μὲ ἄλλην ξεχωριστὴν εἰς τὴν σκλαβονοσέρθικην γλῶσσαν, καὶ ἔχει νὰ ἐκδίδεται κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς δύο φορές ἐκάστη ἐβδομάδι, ταῦτέστι τῇ τρίτῃ καὶ παρασκευῇ.

“Ὅθεν ὅστις ἐπιθυμᾷ νὰ ἔχῃ μίαν τοιαύτην γαζέταν, ἄς γράψῃ ἐδῶ εἰς κανένα φίλον του (ἢ εἰς ἑλλειψιν τοιούτου) εἰς τὴν τυπογραφίαν τοῦ εὐγενοῦς ἀπὸ Βλουμπίστερ, ὅπου πηγαινάμενος ἐκεῖ καὶ σημειώνοντας τὸ ὄνομα του θέλει λαμβάνῃ πάντοτε αὐτὰς τὰς ἐφημερίδας, εἰδὲ καὶ ὅσοι δὲν ἔχουν φίλους ἐδῶ, ἢ μὴ θέλοντες νὰ τοὺς βαρύνουν, ἄς γράψουν ἀμέσως εἰς τὴν τυπογραφίαν τοῦ εὐγενοῦς ἀπὸ Βλουμπίστερ : An die K. K. privilegierte Edel von Baumeisterische Buchdruckerei, ἢ εἰς τὸ καίσαροβασίλικόν ὁμπερστ χόφποστάμτς τζάιτουγκς ἐξπενδιζιόν : An das Loeb. K. K. Obersthof-Postamttsreitungs-Expedition. Διὰ τὴν καλὴν τάξιν ὅμως, ὅπου ἔως τώρα ἐκράτησε καὶ ἐπικρατεῖ, πρέπει ὅπου καθέννας διὰ τὸ ἐξάμηνον εἰς μὲν τὴν τυπογραφίαν τοῦ ἀπὸ Βαουμπίστερ νὰ πληρώσῃ ἐμπροσθὰ fl. 6, εἰς δὲ τὸ “Ὁμπερστ Χοφποστάμ fl. 7, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔχει νὰ τὴν λαμβάνῃ πάντῃ ἀνέξοδον. Τοῦτο μόνον ἐννοεῖται εἰς τοὺς καίσαροβασίλικους τόπους, ἀπὸ τὸν Βαουμπίστερ ὅμως ἀγροικούνται τὰ ἔξοδα τῆς πόστιας διὰ λογαριασμὸν τοῦ καθενός.

Σημειωτέον.—

“Ὅτι τὰ περιστατικά τοῦ νῦν καιροῦ γνωστὰ ὄντα διὰ νὰ ἀποφευχθῇ κάθε αἰτία σκανδάλου, ἡμῶν εὐλογον ὅπου καὶ διὰ τοὺς εἰς τὴν τῶν ὀθωμανῶν ἐπικράτειαν εὐρισκομένους νὰ γίνῃ μίαν ἐφημερίδα, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κεφάλαιον

περί τῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη συμβαινόντων θέλει ἀποσιωπηθῇ, ὥσάν ὅπου ἐκεῖνα αὐτοῖς γνωστά εἶναι, καὶ οὕτως πᾶσα προσοχὴ δὲν θέλει λείψει τὸ νὰ ἀποφευχθῇ κάθε αἰτίον σκανδαλοποιίας, τοιοῦτῳ τρόπῳ στέκεται ἐκάστῳ εἰς τὴν θέλησιν ὅποιαν ἀγαπᾷ ἀπὸ αὐτὰς νὰ ζητήσῃ.

Βιέννη 16 Ὀκτωβρίου 1790.

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀγγελίαν μαθάνομεν τοὺς ὅρους τῆς συνδρομῆς, ἀλλὰ καὶ ὅτι μαζί με τὴν ἑλληνικὴν ἐξεδίδετο καὶ σκλαβουνοσέρβικη ἔφημερίς, καὶ ὅτι διὰ νὰ ἀποφευχθῇ αἰτία σκανδαλοποιίας, τοιοῦτῳ τρόπῳ στέκεται ἐκάστῳ εἰς τὴν θέλησιν ὅποιαν ἀγαπᾷ ἀπὸ αὐτὰς νὰ ζητήσῃ.

Καὶ ἡ μὲν σκλαβουνοσέρβικη ἔφημερίς, τῆς ὁποίας δὲν δίδει τὸν τίτλον ἢ Εἰδηοῖς, εἶναι ἐξάπαντος ἡ Srpske Novin ἥτις πράγματι ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται ἐν Βιέννῃ κατὰ τὸ 1790. Ἡ δὲ κεκαθαρμένη ἑλληνικὴ, ἡ προωρισμένη διὰ τὴν Τουρκίαν, εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἔφημερίς περὶ τῆς ὁποίας ὁ Jacques Dalawy, εἰς τὸ σύγγραμμά αὐτοῦ Constantinople ancienne et moderne γράφει :

« Ἄν καὶ ὅλως ἀσήμενοι οἱ σημερινοὶ « Ἕλληνες εἰς τὴν πολιτικὴν πλάστιγγα τῆς Εὐρώπης, δὲν ὑπάρχει ἐν τούτοις ἄλλο ἔθνος περισσότερο ἐνδιαφερόμενον καὶ παρακολουθοῦν με ἀληθινήν τὰ ἐν αὐτῇ διατρέχοντα. Εἰς ἄκρον εὐπιστοὶ καὶ ἐπιρρεπεῖς νὰ πλάττουν με τὴν φαντασίαν νέας, τὸ ἀντικείμενον τῶν συνομιλιῶν τῶν εἶναι ἡ πολιτεολογία. Ἡ δ' ἐν Βιέννῃ ἑλληνιστὶ ἐκδιδόμενη ἔφημερίς, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μέγα μαντεῖον τῶν ἀναγινώσκεται ἀπλήρως καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάση τῶν συζητήσεων τῶν ».

Ὡστε ὁ σερβικὸς καὶ ἑλληνικὸς τύπος ἀρχίζει με τὸ ἔτος 1790, ὁ βουλγαρικὸς πολὺ ἀργότερον. Ἡ πρώτη βουλγαρικὴ ἔφημερίς ἐκδίδεται εἰς τὰ 1844 εἰς τὴν Σμύρνην, ἡ δὲ πρώτη ἐν Τουρκίᾳ ἐκδοθεῖσα τῷ 1825 ἔφημερίς συνετάσσετο γαλλιστὶ καὶ ἐξεδίδετο ὑπὸ τὸν τίτλον « Spectateur d' Orient » ὑπὸ τοῦ Φραγκολεβαντίνου Ἀλεξάνδρου Μπλάγκ. Ὁ ρουμανικὸς τύπος ἀρχίζει εἰς τὰ 1829, μοιλονότι ἔχομεν εἰδήσεις ὅτι πολὺ πρότερον — περὶ τὰ 1788 — ἐξεδίδετο ἐν Μολδαβίᾳ ὁ « Ταχυδρόμος τῆς Μολδαβίας » (Courrier de Moldavie) εἰς ρουμανικὴν καὶ γαλλικὴν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν περιεσώθη οὐδὲν φύλλον μέχρις ἡμῶν.

Τὸ σχῆμα τῆς ἐφημερίδος τοῦ πρώτου ἔτους 1790 — 1791 εἶναι 4ον, ἐνῶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, τοῦλάχιστον τὰ 1792 καὶ 1793, ἀντίτυπα τῶν ὁποίων περισώζονται, εἶναι 16ον. Τὰ φύλλα τοῦ 1790 — 91 φέρουν ἐν ἀρχῇ εἰκόνα παριστάνουσαν γυναῖκα τείνουσαν τὴν χεῖρα ἵνα λάθῃ βιβλίον, τὸ ὅποιον τῇ προσάγει παιδίον· ἐπὶ τοῦ βιβλίου εἶναι ἀναγεγραμμένος ὁ τίτλος με κεφαλαῖα γράμματα : ΕΦΗΜΕΡΙΣ. Ὅπισθεν τοῦ παιδίου φαίνεται ἥλιος ἀνατέλλων, ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ ἵπταται γυνὴ λυσίκομος, προφανῶς ἡ Φῆμη, κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας δύο σάλπιγγας καὶ σαλπίζουσα με τὴν μίαν. Ὅπισθεν τῆς γυναικὸς ὑπάρχει κυψέλη, περὶ τὴν ὁποίαν πετοῦν μέλισσαι, καὶ κάτωθεν αὐτῆς πηγὴ με ρέοντα κρουνόν, σύμβολα τῆς πανταχόθεν περισυλλογῆς καὶ διαδόσεως τῶν εἰδήσεων.

Μέχρις ἡμῶν περιεσώθησαν τὸ ἔτος 1790 — 91, τὸ ἀντίτυπον τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας, καὶ τὰ ἔτη 1792 καὶ 1793 τῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης. Τὸ 1793 εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως λείπουν μερικοὶ ἀριθμοί. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ γυμνασίου Τρικκάλων

ἀνεῦρεν ὁ μακαρίτης γυμνασιάρχης Τρικκάλων Κ. Νεστορίδης, σῶμα τῆς ἐφημερίδος τοῦ 1790—91, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅμως ἔλειπαν οἱ πρῶτοι ἀριθμοί. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Κ. Νεστορίδης, ἡ ἐφημερίς τοῦ Κορομηλᾶ τῆς 19ης Ὀκτωβρίου 1883 ἔγραψεν ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον : Ἡ ἐφημερίς ἐν ἔτει 1791. Τὸ ἀντίτυπον Τρικκάλων ἐκάη κατὰ τὴν μετέπειτὰ ἐπισυμβῶσαν πυρκαϊάν, ὥστε δὲν μᾶς μένουν παρὰ αἱ πενιχραὶ εἰδήσεις τῆς ἐφημερίδος τοῦ Κορομηλᾶ. Καὶ μολοντί ὁ Κ. Νεστορίδης δὲν δίδει τὸ σχῆμα τῆς περιγραφομένης ἐφημερίδος, ἐξάπαντος τοῦτο ἦτο 4ον καὶ περιεῖχε τὸ ἔτος 1790—91, δηλαδὴ τὸ αὐτὸ ἔτος, τοῦ ὁποίου σῶμα πλήρως σώζεται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἔλειπαν μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1790, ὁ Νεστορίδης ἐνόμισεν ὅτι ἡ ἐφημερίς ἤρχισεν ἐκδιδομένη τὸ 1791. Καὶ πράγματι αἱ περικοπαὶ περὶ ἀεροπλάνου καὶ ἡ ἐκκλησίαι πρὸς τοὺς συνδρομητάς, τὰς ὁποίας παραθέτει ὁ Νεστορίδης, εὐρίσκονται εἰς τὴν μνημονευομένην ἡμερομηνίαν: 27 Ἰουνίου 1791 τοῦ ἀντιτύπου τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας.

Καὶ ναὶ μὲν δὲν εἶναι γνωστὰ ἄλλα ἔτη μετὰ τὸ 1793 καὶ δὲν ἔχομεν ἀσφαλεῖς μαρτυρίας μέχρι τοῦ ἔτους ἐξεδόθη ἡ ἐφημερίς, οὐχ ἦττον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐξεδίδετο μέχρι τοῦ 1797, μέχρι τῆς συλλήψεως τῶν ἐκδοτῶν ἀδελφῶν Πούλιου ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων συντράφων τοῦ Ρήγα. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα, τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ Legrand, ὅτι ἐκλείσθη τὸ τυπογραφεῖον (σ. 10) καὶ ἐπαύθη ἡ ἑλληνικὴ ἐφημερίς τῶν ἀδελφῶν Πούλιου. Το γεγονός διεδόθη ἀμέσως εἰς τὴν Βλαχίαν, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω παρατεταμένην περικοπὴν ἐπιστολῆς τοῦ 1798 : «Πολλοὶ Βογιάροι καὶ ἑμποροὶ ἔγραψαν ζητοῦντες ἐφημερίδας, ἐξώφλησαν τὸ ἀντίτιμον καὶ ὅμως δὲν ἦλθαν. Διεδόθη ἡ φήμη ὅτι τοὺς ἐκδότας τοὺς ἐφυλάκισαν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθές. Σὺ θὰ γνωρίζῃς τὴν ἀλήθειαν ὡς καὶ αὐτὴ ἡμποδίσθη ἡ κυκλοφορία τῆς ἑλληνικῆς ἐφημερίδος». Ἀσφαλῶς λοιπὸν ἐξεδίδετο κατὰ τὸ 1797 καὶ τότε ἐπαύθη πικρὰ πικρὰ λοιπὸν ἐξεδίδετο καὶ κατὰ τὰ 1794—96. Ἐπειτα καὶ ὁ καλῶς πάντοτε πληροφορημένος Κ. Iken (Στέφανος Κανέλλος) ἐν τῇ Leukothea αὐτοῦ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐφημερίς ἐξεδίδετο μέχρι τοῦ 1797.

Μετὰ τὸ 1790 μαζὶ μὲ τὸ σχῆμα μεταβάλλεται καὶ ἡ προμετωπίς. Τὸ σχῆμα γίνεται 16ον, ὡς εἵπομεν, ἐπὶ δὲ τῆς προμετωπίδος εἰκονίζεται ἄλλοτε οἰκία καὶ πλοῖον, ἄλλοτε ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Φήμη, ἡ ὁποία σαλπίζει κρατοῦσα εἰς χεῖρας δύο σάλπιγγας, καὶ ἄλλοτε ἐπαναλαμβάνεται ἡ εἰκὼν τῆς προμετωπίδος τοῦ 1790.

Ἡ ἐφημερίς τοῦ 1790—91 ἐξεδίδετο δις τῆς ἐβδομάδος : Τρίτην καὶ Παρασκευὴν εἰς 4 σελίδας, αἱ ὁποῖαι ἀναλόγως τῶν εἰδήσεων ἠῤῥαξαν μέχρις 8 καὶ ἠριθμοῦντο κατ' αὐξοντα ἀριθμὸν οἱ ἀριθμοὶ τῶν φύλλων, ὅπως καὶ σήμερον. Εἰς τὰ κατόπιν ἔτη, ὅταν ἐμίκρυνε τὸ σχῆμα, εἶχε ἀπὸ 12 ἕως 20 σελίδας, ἠριθμοῦντο δὲ αὐταὶ κατ' αὐξοντα ἀριθμὸν, ὡς τὰ βιβλία.

ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

Ἡ ἐφημερίς, μολοντί δὲν στέκει καλὰ, ὡς λέγει, ἐκδίδει ἐν τούτοις κάπου-κάπου καὶ παραρτήματα εἰκονογραφημένα καὶ μὴ, ὅπως π. χ. τὴν ἐξηγησιν τῆς πτήσεως τῶν ἀεροπλάνων (περὶ τούτου κατωτέρω) καὶ τὸ σχέδιον τῆς

άλωσεως τοῦ Ἰσμαΐλιου χρωματιστόν. Ἰδοὺ πῶς ἀγγέλλει τὴν ἔκδοσιν τοῦ παραρτήματος, ἀπαντῶσα καὶ εἰς τὰς ἐναντίον της συκοφαντίας: «Μὲ ὅλα τὰ μεγάλα καὶ βαρέα μας ἔξοδα, ὅπου εἰς τὰς ἐφημερίδας μας πρέπει νὰ κάμωμεν, μὴ ὄντας ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ἀρκετός, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ἀκούοντες πολλῶν φλυαρίας ἀμφέβαλαν καὶ ἀμφιβάλλουν διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἐφημερίδων μας, ἡμεῖς ὅμως θέλοντες νὰ βεβαιώσωμεν τὴν συνέχειάν των διὰ πάντα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπου λαμβάνομεν καθημερινῶς διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς συνδρομητὰς ἐτούτης τῆς ἐφημερίδος, ἰδοὺ ὁποῦ προσφέρομεν εἰς αὐτοὺς ἐτοῦτον τὸν κόπον μας, τοὔτέστι τὴν ἱχνογραφίαν τοῦ Ἰσμαήλ.... ὥς χρέος-μας, καὶ ἄμποτε νὰ ἠθέλαμεν σταθῇ ἄξιοι διὰ νὰ δουλεύσωμεν καὶ μὲ περισσότερα».

ΕΚΔΟΤΑΙ

Ποιοὶ ἦσαν ἐκδῶται τῆς ἐφημερίδος δὲν ἀναγράφεται οὔτε εἰς τὴν Ἀγγελίαν, οὔτε εἰς τὰ πρῶτα φύλλα. Ἀλλ' οὔτε ἀπὸ τὴν Εἰδησιν, ἡ ὁποία δημοσιεύεται εἰς τὸ τέλος τοῦ 41 ἀριθμοῦ (καὶ ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα) ἐξάγεται ὅτι τὴν ἐξέδιδαν οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδες Πούλιου. Ἰδοὺ ἡ ἐν λόγῳ εἰδησις: «Ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὰ τέλη τοῦ ἐρχομένου μηνὸς Ἰουνίου τελειώνει ὁ ἡμῶν χρόνος τῶν ἐφημερίδων, παρακαλοῦμεν ὅπου, ὅσοι δὲν ἐπλήρωσαν διὰ τὸν ὀλόκληρον χρόνον, καὶ ἀναπύου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ λαμβάνουν αὐτὰς τὰς ἐφημερίδας νὰ ὀρίσων πάλιν καθὰς καὶ εἰς τὰς ἀρχάς, στέλνοντες τὰ ἐπτὰ φιορίνια διὰ τὸ ἐρχόμενον ἡμῶν τοῦ χρόνου, διὰ νὰ γράφουν ἢ ἀμέσως εἰς τὴν ἐδῶ πόστιαν, καθὼς ἡ ἐπιγραφή εἰς τὸ τέλος τῆς ἐφημερίδος φαίνεται ἢ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Μαρκίδες Πούλιου, σημειώνοντες ἐν ταύτῃ τόσον τὰ ὀνόματα, ὅσον καὶ τὸν τόπον ὅπου πρέπει νὰ στέλνονται». Καὶ εἰς τὸ φύλλον δὲ 68 (23 Αὐγούστου 1793) ἀγγέλλοντες ὅτι εἰς τὸ τυπογραφεῖον τῶν ἐκδιδέται ἕνα σύγγραμμα τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, ὑπογράφονται: «Οἱ ἐκδῶται τῆς ἐφημερίδος αὐτάδελφοι Μαρκίδαι Πούλιου». Τώρα τὸ ἀνωτέρω Μαρκίδες τὸ ἑκάστη Μαρκίδαί. Ἀλλὰ καὶ ὁ σύγχρονος Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, ὁ ἐκδότης τῆς Καλλιόπης τῆς Βιέννης, ἦν προτάσσει τῶν δύο πρώτων ἀριθμῶν τῆς Καλλιόπης του (σ. 11 τοῦ 1819) μᾶς γνωρίζει τὸν ἐκδότην τῆς ἐφημερίδος: Κατὰ τὸ ἔτος 1798 ἐξέδωκεν ὁ Πούλιος ἄλλην ἐν Βιέννῃ (ὡς πρώτην ἐλληνικὴν ἐφημερίδα θεωρεῖ ὁ Σταγειρίτης ἐσφαλμένως τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Κερκύρας) ἥτις ἔπαυσε μετ' ὀλίγον διὰ τὰ τότε νεανιεύματα».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι ἐγνώριζε μὲν ἐξ ἀκοῆς ὁ Σταγειρίτης ὅτι ὁ Πούλιος ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ ἐφημερίδα, νεανιεύματα (τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Ρήγα καλεῖται εὐφώνως διὰ τὸν φόβον τῆς λογοκρισίας: νεανιεύματα) ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζεν ἀκριθῶς οὔτε τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως, οὔτε εἶχεν ἴδῃ ποτὲ ἀντίτυπον τῆς ἐφημερίδος. Ὡστε ἤδη ἀπὸ τοῦ 1819 ἡ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας προγραφείσα ἐφημερίς ἦτο σπανιωτάτη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βιέννῃ, ὡς ἐτονίσασμεν ἀνωτέρω.

Οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδες Πούλιου ἦσαν ἐκ Σιατίστης καὶ μετήρχοντο τοὺς ἐκδῶτας καὶ βιβλιοπώλας ἐν Βιέννῃ. Εἰς τὴν ἐφημερίδα αὐτῶν διαφημίζουν ὅτι ἔχουν πρὸς πώλησιν διάφορα ἑλληνικὰ βιβλία. Συχνὰ πυκνὰ διαφημίζουν καὶ τὸ Καλενδάριον ἢ Μηνολόγιον εἰς τὴν σκλαβουνοσέρβικην γλῶσσαν, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν καὶ ἐπώλουν οἱ ἐκδῶται Μαρκίδες Πούλιου (ἀριθ. 87, 28 Ὀκτωβ. 1791). Καὶ παροτρύνουν τοὺς ἀναγνώστας νὰ σπεύσουν νὰ τὸ πᾶ-

ρουν, διότι περιέχει πολλά καὶ ὠφέλιμα: τὰς ἑορτάς τοῦ τε ἀνατολικοῦ ρητοῦ (sic ! δηλ. ritus) καὶ δυτικοῦ, μαζὶ μὲ τὰ εὐαγγέλια, ὅπου κάθε Κυριακὴν διαβάζονται, κατὰ τὸν διωρισμένον κανόνα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας· τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῷ Κ. Β. τόπῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εὕρισκομένων ἀρχιερέων· τοὺς τέσσαρας καιροὺς, τὸν δρόμον τῶν φεγγαρίων, τὰ εἰς ὅλον τὸν χρόνον παζάρια τῆς Οὐγγαρίας καὶ Χερδελίου, καὶ τὰ ἄλλα κυριώτερα τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν. Εἰς αὐτὰ ἐσυναρμόσθησαν αἱ σκάλαι διαφόρων μονάδων καὶ διαφόρων (τόκου) τῶν ἀσπρῶν, ἀναγκαῖαι εἰς κάθε ἕνα κ.λ.π. (ἀριθ. 87).

Ἐξ ἐγγράφων δὲ δημοσιευθέντων ἐν τῇ συλλογῇ: Huftmuzak, Documente τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας μανθάνομεν, ὅτι ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν Πούλιου περιήρχετο τὰς Παριστίους ἡγεμονίας, πωλῶν βιβλία ὑπόπτου περιεχομένου. Ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος Αὐστρίας ἐν Ἰασίῳ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ὑποκειμένου καὶ ζητεῖ τὴν ἐξορίαν του, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιτυχάνει. Μεταξὺ τῶν βιβλίων τὰ ὅποια ἀνεκαλύφθησαν παρὰ τῷ Μαρκίδῃ Πούλιῳ ἦσαν μυθιστορήματα ἐρωτικὰ καὶ ἀθεϊστικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ περιεχομένου, γαλλικὰ βιβλία (τομ. 19. σελ. 814 καὶ 821).

Ἀργότερα, εἰς τὰ 1800, ὁ Γεώργιος Μαρκίδης Πούλιου προσλαμβάνεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως με μισθὸν 300 φράγκων μηνιαίως, διὰ τὰς ἐπὶ ἀνταποκρίσεις ἐν σχέσει μὲ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν Βλαχίαν, Μολδαβίαν, Κωνσταντινούπολιν, Ἑλλάδα καὶ ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, μὲ ἔδραν τὴν Γερμανίαν.

Οἱ ἐκδόται τῆς ἐφημερίδος τοῦ 1790 — 91 ἀφιερῶνται ἐκατοντάδας σελίδων διὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἀναγράφοντες τὰ γεγονότα χωρὶς κρίσεις, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν γραμμῶν θὰ ἐνόμιζε τις ὅτι συμπάθουσι πρὸς τὸν ἐκπεσόντα μονάρχην Λουδοβίκον. Καὶ τοῦτο, ἢ διότι εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἐγνώριζαν περὶ τίνος πρόκειται καὶ τίς ἡ σημασία τῆς ἐπανάστασεως, ἢ διότι φοβούμενοι τὴν αὐστριακὴν λογοκρισίαν δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκδηλώσουν τὰ ἀληθῆ αὐτῶν αἰσθήματα. Ὅτι κατόπιν ἦσαν ἐπαναστάται καὶ ἐκ τῶν πρώτων συνεργατῶν τοῦ Ρήγα, γνωρίζομεν ἀπὸ τε τὴν ἑκθεσιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Αὐστρίας βαρὼνου Ἐρθέρτου Ράτκιλ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βιέννης (31 Ἰανουαρίου 1798) καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐγγράφα τὰ ὑπὸ τοῦ Legrand δημοσιευθέντα «Ἀνέκδοτα Ἐγγράφα» περὶ Ρήγα Βαλεσινίη, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα 60 ἐγγράφα περὶ Ρήγα (Κ. Ἀμάντου, Νέα Ἐγγράφα περὶ τοῦ Ρήγα). Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἑκθεσιν ὁ Ράτκιλ μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Πράγματι δὲ αἱ ἀλληλογραφαὶ τῶν ἰδιωτῶν, ἰδίως παρὰ τοῖς ὁμογενεῖσι τῶν κρατουμένων περιέχουσι περὶ τοῦ προκειμένου πολλὰ καθήκοντα, ἅτινα ἐγὼ ἠγνῶσκον, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ὅτι τὸ κακὸν ἐκεῖνο ἀγγεῖον, ὁ ἐφημεριδογράφος Πούλιου, ὃν πολλὰκις ἐγὼ κατήγγειλα, ἀπεκαλύφθη πεισύντος τοῦ προσώπου του καὶ ἀνεγνωρίσθη ἔνοχος». Εἰς δὲ τὰ πρακτικὰ τῆς ἀνακρίσεως τῶν συνωμοτῶν τοῦ Ρήγα ἀναγινώσκομεν: «Ὁ Γεώργιος Πούλιου ἐνοχοποιεῖται ὅτι πρὸ πέντε ἐβδομάδων ἐξετυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ του ἡ προμνημονευθεῖσα προκήρυξις (τοῦ Ρήγα), ὅτι κατηναλώθησαν πρὸς τοῦτο δύο ἄλλαι νύκτες, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεσπεύσθη ἐκτάκτως ὑπὸ τοῦ σχεδὸν πάντοτε παρόντος Βαλεσινίη καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἐστάλησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ τελευταίου τούτου τὰ ἐκτυπωθέντα τρισχίλια ἀντίτυπα.

Προσέτι ὁ Πούλιου ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ρήγαν ἓν ἀντίτυπον τοῦ γαλλικοῦ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ὁ Κορωνιὸς μετέφρασεν, ὁ δὲ Ρήγας προσήρμοσε πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς συνθήκας, χάριν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἔθνους».

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Ὁ Ρήγας προπαγανδίζων ἐν Βιέννῃ, φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν πρώτων μετέδωκε τὸ ἐπαναστατικὸν σχέδιόν του εἰς τοὺς Μαρκίδας, οἵτινες τὸ ἠσπάζοντο καὶ ἀνέλαθον νὰ ἐκτυπώσουν εἰς τὸ τυπογραφεῖον τῶν τὴν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν τοῦ Ρήγα ἐν πάσῃ μυστικότητι. Τὰ ἄλλα αὐστριακὰ τυπογραφεῖα τὰ ἐφοβεῖτο μήπως τὸν προδώσουν. Ἄλλ' ἐν τῇ εὐπιστίᾳ καὶ ἀπερισκεψίᾳ τῶν οὔτε Μαρκίδαι καὶ ὁ Ρήγας κατὰ τὰς δύο νύκτας τῆς ἐκτυπώσεως τῶν ἐπαναστατικῶν φυλλαδίων, ἐνεπιστεύθησαν τὴν στοιχειοθεσίαν εἰς τὸν Φραγκίσκον Χούγκελε, ὅστις ὁμῶς, κρατήσας ἀντίτυπον ἀπὸ τὴν ἐκτυπωθεῖσαν προκήρυξιν, τὸ παρέδωκεν εἰς τὰς ἀνακριτικὰς ἀρχὰς τῆς Βιέννης.

Οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδες Πούλιου, ὡς αὐστριακοὶ ὑπήκοοι, δὲν ἐξεδόθησαν, ἀλλ' ἐξωρίσθησαν εἰς Σαζωνίαν, ἐνῶ οἱ ἐκ τῶν συνενόχων ὑπήκοοι Τοῦρκοι παρεδόθησαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς. Καὶ ἡ μὲν ἡμερίς ἐπαύθη, τὸ δὲ τυπογραφεῖον ἐκλείσθη.

Φαίνεται ὁμῶς, ὅτι πρὶν συλληφθῇ ὁ Ρήγας εἰς Τεργέστην, ἐπρόφθασε καὶ ἔστειλε ἀπὸ τὴν Βιέννην τὰ ἐπαναστατικὰ του δημοσιεύματα εἰς τὴν Βλαχίαν, διότι ἀπὸ ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Γάλλου προξένου Flery πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἰανουαρίου 1798, μαρτυροῦμεν ὅτι μία προκήρυξις μετ' ἐκκλησίαν πρὸς τὸν λαόν, τυπωθεῖσα εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, διενεμήθη ἐνταῦθα. Ἡ Πύλη, μετὰ ἐρευνῶν, ἐσακριβώσασα ὅτι προήρχετο ἐκ Βιέννης, ὅπου καὶ ἐτυπώθη, ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν τὴν συλληφθῆναι 3 ἢ 4 Ἑλλήνων διαμενόντων ἐν Βιέννῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο (Hugmizaki, Documente Supl. 1 τομ. 3 σ. 484). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς προκηρύξεως τοῦ Ρήγα: ἡ χρονολογία καὶ ἡ προέλευσις εἶναι ἀσφαλὴ τεκμήρια περὶ τούτου.

Τὸ φυλλάδιον: Οἱ στοχασμοὶ ἐνὸς Φιλέλληρος, ἐκδοθὲν ἄνευ χρονολογίας ἐκ τῆς πρώην τυπογραφίας τῶν «Ρωμαϊκῶν Ἐφημερίδων» φαίνεται ὅτι εἶχε στοιχειοθετηθῇ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀνακρίσεων, ἢ ὅταν τὸ τυπογραφεῖον εὕρισκετο ἐν ἐκκαθαρίσει.

Σ' αὐτὴν τὴν τρίτην συνέχειαν ὑπάρχει κλισέ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι γραμμένα τὰ ἑξῆς:

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Εἴτ' οὖν

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΠΑΝΘΗΣΜΑ

τῶν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον ἀξιολογωτέρων, νὰ μὴν, καὶ ἀκριβεστέρων παγκοσμίων συμβεβηκότων, ἅπερ φιλοπόνως καὶ ἐμμελῶς, δίκην μελίσης, ἀπανταχόθεν συλλεχθέντα, χάριν τῆς ἐπωφελοῦς τῶν πολλῶν περὶ τὰ νέα περιεργίας φιλοφρόνως ἐκδίδονται.

Παρά τῶν

ΜΑΡΚΙΔΩΝ ΠΟΥΛΙΟΥ.— ΒΙΕΝΝΗ 1793.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω δημοσιευθεῖσαν Εἰδησιν, ἡ ὁποία ἐκυκλοφόρησε πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἡμερίδος, οἱ ἐκδόται αἰτιολογοῦν τὴν ἐμφάνισίν της καὶ δίδουν τὸ πρόγραμμά των. Ἐκεῖ ἀναγιγνώσκουμεν ὅτι οἱ ὁμογενεῖς καὶ μὴ

Έχοντες καιρόν νά ἀναγινώσκουν ξένας ἐφημερίδας, δὲν μποροῦν νά παρακολουθήσουν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν καὶ μένουν μὲ ἰδέας συγκεχυμένας ἀπὸ τὰ ἰδιωτικὰ γράμματα ποὺ λαμβάνουν. Διὰ τοῦτο ἐσκέφθησαν νά ἐκδώσουν μίαν ἐφημερίδα τῆς ὁποίας ἡ διήγησις θέλει εἶναι μία ἐκλογὴ ἀξιοδιηγητῶν πραγμάτων, ὅχι μόνων πολεμικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν, καὶ μάλιστα οἰκονομικῶν.

Οἱ ἐκδότης, μὴ ἔχοντες τυπογραφεῖον ἰδικόν των, ἐκδίδουν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐφημερίδα εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Baumeister καὶ συνιστοῦν εἰς τοὺς ἀναγνώστας των νά προμηθεύωνται τὸ φύλλον ἢ ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων τῆς Βιέννης ἢ ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ τυπογραφεῖον. Κατόπιν ἀποκτοῦν ἰδικόν των τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ὅχι μόνον ἡ ἐφημερίς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Ρήγα.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ μαγικὴ ταχύτης τοῦ τηλεγράφου ἦτο ἄγνωστος ἀκόμη, οἱ Μαρκίδες τὰς ἐκδόσεις των τὰς ἀρύνοντο κυρίως ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς Βιέννης, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλας ξένας ἐφημερίδας.

Συχνὰ πυκνὰ μᾶς δίδουν τὰς πηγὰς των : εἰς μίαν γερμανικὴν γκαζέταν στέκεται ὅτι νά ἀποστάτησε κατὰ τῆς Πόρτας ὁ πασιὰς τῆς Δαμασκού. Ἡ γκαζέττα τῆς Πετροπόλεως διηγεῖται, κατὰ τὴν εἰδήσιν ὅπου τὸ παλάτιον ἔλαθε, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσμαὴλ εἰς τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Αἱ γκαζέττα τοῦ Φράγκφουρτ καὶ τῆς Κολωνίας ἔχουν μίαν εἰδήσιν περὶ τῆς δευτέρας φυγῆς τοῦ βασιλέως τῆς Φράντσας κ.λπ.

Στερεοτύπως ἐπανερχονται αἱ ἐκφράσεις : Μία γραφὴ ἀπὸ Λεχίαν γράφει. Γράφει ἀπὸ τὸ Γιάσι γράφουν. Γράφει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν γράφουν. Ἀπὸ τὴν Βενετίαν γράφουν ὅτι ἡ βασίλισσα τῆς Ρουσίας ζητεῖ μερικὰ μυλκιούντα ρομπιλια δανεικὰ. Μία εἰδήσις ἀγγέλλει ὅτι ἡλθεν μὲ ἓνα καράβι ἀπὸ τὴν Σμύρνην εἰς τὸ Τριέστι φανερώει ὅτι ὁ Σουλτάνος Σελὶμ νά ἀπέθανεν... ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα χρειάζεται ἄλλην ἐπαβεβαίωσιν. "Ενας φίλος μᾶς ἔγραψε διὰ νά βάλωμεν ἐδῶ ἀκόμη μερικὰς περιστάσεις, ὅπου εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰσμαὴλ ἐσυνέβηκαν. Ἡ ἀκόλουθος εἰδήσις μᾶς ἐστάλη ἀπὸ ἑνα φιλογενῆ.

"Ὡστε εἰς τὰς εἰδήσεις ποὺ λαμβάνει ἀπὸ τὸν ξένον Τύπον δίδει ἡ ἐφημερίς καὶ πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχει ἀπὸ ἰδιωτικὰ γράμματα τῶν φίλων της.

Οἱ Μαρκίδες εἶχαν τὴν εὐτυχίαν νά ἐκδώσουν τὴν ἐφημερίδα εἰς τὰ 1790—91, ὅτε γεγονότα παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος συνεκίνουν τὴν Εὐρώπην : ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ πόλεμος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας καὶ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις. "Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα ἐνδιέφερον ὑπερβολικὰ καὶ τοὺς "Ελληνας, διότι ἀπὸ μὲν τὰς ἡττας τῶν Τούρκων περίμεναν ἡμέρας αἰσιωτέρου μέλλοντος, τὰς δὲ φιλελευθέρους ἰδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πρὶν ἐκραγῇ ἀκόμη αὕτη, ἔτρεφε μυστικὰ καὶ μετέδιδεν ἕκαστος "Ελλην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὅχι βέβαια μὲ τὴν δξύτητα καὶ ἀποφασιστικότητα ποὺ διευτυπώθησαν ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει, ἀλλὰ μὲ μυστικοπαθεῖν τινὰ ἀοριστίαν.

Αἱ ἐπαναστατικαὶ παραινεσεῖς

Τὸ περιεχόμενον λοιπὸν τῆς ἐφημερίδος των κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦν λεπτομέρειαι τῶν δύο πολέμων καὶ αἱ συζητήσεις τῆς γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Σχεδὸν εἰς κάθε φύλλον εὐρίσκομεν λεπτομερεῖς περιγραφὰς μαχῶν καὶ ναυμαχιῶν, εἰς ἑκατοντάδας δὲ σελίδων ἐκτίθενται αἱ συζητήσεις περὶ

τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καὶ δημοσιεύονται αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῶν Παρισίων.

Τὸ ἀντίτυπον τῆς ἐφημερίδος, τὸ ὁποῖον περιέγραψα ἀνωτέρω, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων ποὺ προωρίζοντο διὰ τοὺς εὐρισκόμενους εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ὁθωμανῶν. «Δι' ἐκείνους, λέγει, ἡ εἰδήσις θὰ ἐγίνετο ἄλλη ἔκδοσις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ παρελείποντο πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν, διὰ νὰ ἀποφευχθῇ κάθε αἰτίον ὀκανδαλοποιίας». Ἐνῶ ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τὸ ὁποῖον ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, αἱ εἰδήσεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν Τουρκίαν εἶναι τόσοι πολλοὶ καὶ τόσοι δυσμενεῖς, ὥστε θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ κυκλοφορήσῃ ἐκεῖ ἄνευ «σκανδαλοποιίας». Ἰδοὺ μερικά παραδείγματα :

«Γραφαί, ὁποῦ ἀπὸ τὰς 8 Δεκεμβρίου ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν ἦλθον, γράφουν ὅτι τὰ ἀχαμνὰ μαντάτα, ὁποῦ ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ βεζίρη ἔρχονται καθημερινῶς καὶ αὐξάνουν... Πλέον περισσότερον φόβον ἐπροξένησεν ἐδῶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὸ παραθαλάσσιον τῆς Ρούμελης ἡ μεγάλη ρούσικη φλότα, ὁποῦ ἀφοῦ καὶ ἔμβασε τὴν μικρὰν φλόταν εἰς τὸν Δούναβιν καὶ γυριζάμενη εἰς τὴν Σεβαστούπολιν καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Φίρστ Ποτεμκὶν πλέοντας τὴν ἄκραν τῆς Ρούμελης, ἔπιασεν ἕνα πλῆθος ἀπὸ καράβια τούρκικα».

«Ἐνωμένοι οἱ Ρούσοι μίαν φορὰν μετὰ τοὺς Γκραικοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοὺς εἶναι πολλὰ εὐκόλῳ εἰς τὸ νὰ καύσουν τὰ καράβια εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰ ὁσπίτια εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὄντας ὅλα ἀπὸ ξύλα σχεδὸν κτισμένα, καὶ δὲν ἠμποροῦν καμίας ἀντίστασιν νὰ κάμουν. Οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἔχουν πλοῦτη καὶ εὐρίσκουν καράβια, θέλουν φύγει πρωτύτερα ἀπὸ τὸν καὶρὸν εἰς τὴν Ἀσίαν. Καὶ οὕτως κατατροπώνεται ἡ Κωνσταντινούπολις».

«Πρωτύτερα ἀπὸ μερικὰς ἡμέρας (δηλαδὴ πρὸ τῆς 31^{ης} 14^{ης} ᾧανουαρίου 1791) ἐφώνηξε τελέως ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις νὰ εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον, φοβουμένη νὰ μὴν καταπλακῇ ἀπὸ γκαζάρδες, καὶ διὰ τοῦτο συναζόμενοι οἱ Μπосνάκοι νὰ πηγαίνουν διὰ τὸ Σαμπόλ. Ἡμεῖς ὅμως ἀμφιβάλλομεν ὁποῦ οἱ Μπосνάκοι ἤθελαν ὑπακούσει εἰς αὐτὴν τὴν προσταγὴν, ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι φοβοῦνται διὰ τὰ ὁσπίτια καὶ τὰ τιπότης των».

«Αἱ συχναὶ καὶ ὀγρήγοραι νίκαι τῶν Ρουσσῶν ἔσπειραν φόβον καὶ τρόμον ἕως τὴν βασιλεύουσαν».

Εἰς μίαν ἀνταπόκρισιν δημοσιευομένην εἰς τὸ φύλλον τῆς 15 Αὐγούστου 1791, ὅπου περιγράφεται ἡ χασῶδης κατάστασις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ αἱ ἀνταρσίαι τῶν πασσάδων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀναγινώσκωμεν μεταξὺ ἄλλων :

«Εἰς μεγάλην ἐπιθυμίαν εὐρισκόμεθα διὰ νὰ μάθωμεν διὰ καμίαν μπατάλιαν, ὁποῦ νὰ ἠκολούθησε μεταξὺ τοῦ τούρκικου καὶ τοῦ ρωσσικοῦ στόλου εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν».

Ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω περικοπὰς ἐπίεσθη, νομίζω, ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὸ ἀντίτυπον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, δὲν ἦτο ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τὴν προωρισμένην διὰ τὴν Τουρκίαν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐνῶ διὰ τὰ ἐν Τουρκίᾳ συμβαίνοντα δίδει πλοῦτον εἰδήσεων, αἱ περὶ Ἑλλάδος σπανίζουν. Μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον δίδει λεπτομερείας τῶν κινήσεων τοῦ Λάμπρου Κατσώνη :

«Τὰς 2 τοῦ παρόντος ἦλθεν ἕνας ρούσικος γενεράλης, Ταμάρ ὀνόματι, σταλμένος ἀπὸ τὸν Φίρστην Ποτεμκὶν πρὸς τὸν ἐδῶ εὐρισκόμενον ρωσσικόν

Ὁμπριστλαίτεναντ Λάμπρον, φέροντας μίαν γραφήν ἀπὸ τὸν Φίρστην Ποτεμκὶν πρὸς τὸν εὐγενῆ ἄρχοντα κύριον Λάμπρον Κατζιώνη, μαζί καὶ τὸ χρυσό-βουλλον ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορίσσαν Ρουσσίας, ὅπου τὸν ἔκαμε κολονέλον ἡγουν Ὁμπρέστερον καὶ ἀρχηγὸν τῆς φλόττας εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος, καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ αὐτὸ τοῦ ἤφερε τὴν παρὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης χαρισθεῖσαν Καθαλαρίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς τετάρτης κλάσεως, διὰ νὰ στήσῃ ὁ κύρ Λάμπρος τὴν φλότταν του ὅχι μόνον καθὼς ἦτο πρωτότερον, ἀλλὰ ἀκόμη καλλίτερα».

«Ὁ γενεράλ Ταμαράς, ὁ κολονέλος κύρ Λάμπρος Κατζιώνης, μαζί καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀφικιάλιοι τῶν εὐρίσκονται ἀκόμη ἐδῶ (Τριέστι) καὶ δὲν φαίνεται νὰ κάμουν οὔτε μίαν κίνησιν, οὔτε καμίαν ἐτοιμασίαν».

Περὶ τοῦ στόλου τοῦ Κατζιώνη γράφει εἰς τὸ φύλλον τῆς 28 Μαΐου 1791:

«Ἡ μικρὴ ἀρμάδα τοῦ κανέλου κύρ Λάμπρου Κατζιώνη, καθὼς ἀπὸ τὸ Τριέστι γράφουν, συναζομένη εἰς τὸ Καλιάρι θέλει μισεύσει διὰ τὸ περιγιάλι τῆς Ἀλβανίας, ὅπου ἀνίσως καὶ θελήσει ὁ πασιὰς τῆς Σκόδρας νὰ πηγαίνη μὲ τὸ στράτευμά του διὰ τὴν Βουλγαρίαν, νὰ ἀπομείνη διὰ τὸν φόβον αὐτῆς τῆς ἀρμάδας νὰ φυλάξῃ τὰ σύνορά του. Τὰ καράβια αὐτῆς τῆς ἀρμάδας θέλουν συμποσοῦνται μικρά τε καὶ μεγάλα ἕως 25».

Τὰς περὶ Ἑλλάδος εἰδήσεις φαίνεται ὅτι τὰς ἔλαμβανε κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ Τεργέστης :

«Τριέστι Ἀπριλίου 8 1791. Εἰς τὰς 6 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἦλθεν μιὰ εἰδησις ἀπὸ τὸν Κόνσουλαν τῆς Βενετίας Ἰωάννην Χρυσόπλευρον, ὅπου εἶναι τὰ νησιά τῆς Βενετίας, εἰς τὴν Κρήτην, ὅτι εἰς τὸν Μωρέα νὰ ἔγινη πανούκλα».

Ἀπὸ τὴν Βενετίαν μεταβάνει καὶ μεταδίδει εἰς τοὺς ἀναγνώστὰς τὴν εἰδησίην ὅτι ἔγινε.

ΣΕΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΑΚΥΝΘΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΩΡΕΑΝ

«Εἰδήσεις τῆς Βενετίας ἀπὸ τὰς 7 Δεκεμβρίου 1791 γράφουν περὶ τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ τῆς γῆς, ὅπου ἐσυνέθη εἰς τὴν Ζάκυνθον (νῆσον) εἰς τὰς 22 Ὀκτωβρίου τὸ βράδυ. Σχεδὸν ὅλα τὰ ὀσπίτια ἔσκασαν τόσον, ὅπου ὁ κόσμος δὲν τολμᾷ πλέον νὰ κατοικήσῃ εἰς αὐτά, καὶ πολλὰ ἔπεσαν. Τὸ κάστρον ὅπου εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, μαζί καὶ ὅλα τὰ ὀσπίτια ἐγρεμίσθησαν. Τὸ αὐτὸ ἐσυνέθη εἰς τὰ περίχωρα. Ὁ σεισμὸς ἐβαστοῦσεν ἀκόμη εἰς ἕνα διάστημα 16 ἡμερῶν. Εἰς τὰς 2 Δεκεμβρίου ἦτον ὁ σεισμὸς μεγάλος καὶ συνδυεμένος ἀπὸ ἕνα φοβερόν ὑπόγειον κτύπον καὶ ἀπὸ μίαν μεγάλην βροχὴν καὶ βροντάς, ὅπου ἐπροξένησε μεγάλον φόβον εἰς τοὺς ἐγκατοίκους, οἱ ὅποιοι ἐπρόσμεναν κάθε ὥραν τὸν ἀφανισμόν ὅλου τοῦ νησιοῦ. Εἰς τὸ διάστημα τῶν 16 ἡμερῶν, ἀφοῦ καὶ ἄρχισεν ὁ σεισμὸς, εἶχαν φονευθῇ ἀπὸ τὰ πεσιμένα ὀσπίτια ἕως 80 ἄνθρωποι. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπέθαναν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ἡ σύζυγος τοῦ τῆς Ρωσσίας κόνσουλαν Καμέρα.

»Σχεδὸν αὐτὸ συνέθη καὶ εἰς τὸν Μωρέα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Βοστίτζα καὶ εἰς τὸ κοτσούνι, ἐπειδὴ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔχει μίαν ὑπόγειον συγκοινωνίαν μὲ τὴν Ζάκυνθον».

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΣΕΡΒΩΝ ΕΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

Αἱ μεταξὺ τῶν ἐν Αὐστρίᾳ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων σχέσεις δὲν ἦσαν φαίνεται καὶ τόσον τρυφεραί.

Ὡς γνωστόν, αἱ ἐκεῖ Ἑλληνικαὶ Ἐκκλησίαι ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Σέρβων ἀρχιερέων, ὅλοι δὲ οἱ ὀρθόδοξοι περιελαμβάνοντο ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα: τὸ Ἰλλυρικὸν γένος. «Ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ἐννοοῦνται ὅλοι οἱ εἰς τοὺς βασιλικούς τόπους εὐρισκόμενοι Σέρβοι, Βλάχοι καὶ Γραικοί», λέγει ἡ ἔφημερίς εἰς μίαν ὑποσημείωσιν τοῦ φύλλου τῆς 25 Φεβρουαρίου τοῦ 1791. Εἰς δὲ τὸν 62 ἀριθμὸν τῆς 1 Αὐγούστου ἀναγινώσκομεν:

«Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, ὅσοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἤθελαν ζητῆσαι παρὰ τῆς Μεγαλειότητος τοῦ Καίσαρος ἀξίας, ἢ νὰ ἀγοράσουν ὑποστατικά ἢ ἄλλο τι, πρέπει νὰ κάμουν τὸ ζήτημὰ των διὰ μέσου τῆς Ἰλλυρικῆς καγγελαρίας».

Οἱ Σέρβοι παρενέβαινον αὐθαιρέτως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ κοινотικά ζητήματα τῶν Ἑλλήνων, οὕτω δὲ ἐπῆρχοντο συχνὰ δυσάρεστοι προστριβαί. "Ελαβον δ' αὖται ὁξὺν χαρακτήρα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Νεοφύτου (Neusatz), τῆς Οὐγγαρίας.

Ἴδου ἐν συντόμῳ ἡ αἰτία:

Εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου 1790 συνήλθον οἱ Ρωμαῖοι τοῦ Νεοφύτου διὰ νὰ ἀλλάξουν τοὺς ἐπιτρόπους καὶ νὰ κάμουν συνεισφοράς ὑπὲρ τῆς κοινότητος. Μανθάνοντες τοῦτο οἱ Σέρβοι, συνεκάλεσαν καὶ αὐτοὶ τὸ κομουνιτέτο αὐτῶν δι' ὑποθέσεις τοῦ σχολείου τῶν ἀνέμων εἰς τὰς ὁποίας.....
..... (ἔπονται ἀποσπαστήκα ἐν τῷ κειμένῳ).

Τὸ σκάνδαλον ἐπηκολούθησε δὲν γνωρίζομεν, διότι ἡ λογοκρισία ἀπῆλειψε μετὰ τὴν λήξιν τὰς ὁποίας, ὅτι θὰ εἰμεθα περιεργὸν νὰ μάθομεν. Ἐπρόσβαλον λοιπὸν οἱ Σέρβοι νὰ μὴ ψάλλουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐκ δεξιῶν ρωμαϊκά, ἀλλ' ἐξ ἀριστερῶν αὐτὲ τὸ Κύριε ἐλέησον ρωμαϊκά, παρὰ σέρβικα. "Εστειλαν καὶ διαταγὴν εἰς τὴν ψάλτην ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅστις ὁμῶς δὲν ὑπήκουσεν. Ἐνα παρόμοιον ἀμυθεθηκὸς ἐπροξένησε μίαν μεγάλην ταραχὴν εἰς τοὺς ἐκεῖ εὐρισκόμενους Βλάχους καὶ Ρωμαίους. Ἐπειδὴ δὲν ἤθελαν νὰ προκαλέσουν σκάνδαλον, διαρκούσης τῆς λειτουργίας, οἱ Ρωμαῖοι καὶ Βλάχοι ἐπίτροποι ἐπῆγαν εἰς τὰ ὀσπίτια τοὺς. Μετὰ τὸ γεῦμα ὁμῶς παρυσιάσθησαν πρὸ τοῦ ἀρχιερέως Ἰανωθίκη καὶ ἐξέθηκαν τὰ παράπονά τοὺς, ἐπικαλοῦμενοι τὴν τολεράντζ τοῦ αὐτοκράτορος, καθ' ἣν ἕκαστον γένος ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν εἰς τὴν γλῶσσάν του.

Ὁ ἀρχιερεὺς τοὺς κατεπράυνε καὶ ἔτσι ἔφυγαν οἱ ἐπίτροποι εὐχαριστημένοι.

Ἐν ὑποσημείωσει ἡ ἔφημερίς δίδει τὸ ἱστορικὸν τῆς Ἐκκλησίας Νεοφύτου καὶ λέγει ὅτι Ρωμαῖοι τὴν ἔκτισαν καὶ ἐπισυνάπτει: ἀγκαλὰ καὶ ἕνα παρόμοιον δὲν ἐσυνέθη μόνον ἐδῶ πρῶτον. Ἡ αὕτῃ ταραχὴ ἠκολούθησε καὶ εἰς Ζέμονα (Σεμλίν) καὶ εἰς τὴν Πέσταν, Τριέστι καὶ παντοῦ.

«Ἀπὸ 29 Ὀκτωβρίου 1791 γράφουν ἀπὸ Πέστην ὅτι κατευοδούμενος ἐκεῖ ὁ ἡγεμὼν Ὑψηλάντης ἐπῆγεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἁγίου Βουδεμίου, τοῦ ὁποίου ἐχάρισε φλωριά χίλια, καὶ εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς λέγουν νὰ ἐχάρισε δέκα χιλιάδας φιορίνια. Ὁ αὐτὸς ἡγεμὼν πηγαίνόμενος μετ' ὁν ἀρχιερέα κύριον Κονύσιον Ποποθίκη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πρίγκηπος Κόθουργ καὶ συνομιλῶντας περὶ διαφόρων πραγμάτων, ἐπρόβαλεν ὁ ἡγεμὼν Ὑψηλάντης τῷ ἁγίῳ Βουδεμίῳ ἵνα λειτουργήσῃ ταῖς 16 Ὀκτωβρίου εἰς Βούδεμι ρωμαϊκά,

ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀποκριθεὶς εἶπεν ὅτι ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐστάθη ποτὲ συνήθεια εἰς τὸ νὰ λειτουργῶσιν ἐδῶ ρωμαϊκά, εἰμὴ μόνον σέρβικα, οὕτως ἔπρεπε καὶ ἐγὼ νὰ λειτουργήσω εἰς τὴν σέρβικην γλῶσσαν, ὅθεν ἂν ὀρίζῃ ἡ Ὑψηλότης σας θέλω διατάξει, καὶ θέλω λειτουργήσει διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Πέστας. Ἐπὶ τοῦτο ἐρωτῶν ὁ πρίγκηψ Κόβουργ τὸν ἡγεμόνα Ὑψηλάντην τὸ : ποῖον ἀρά γε ἦτον τὸ ὑποκείμενον τῆς ὁμιλίας των, τοῦ ἐδιηγήθη ὅλην τὴν ὁμιλίαν κατὰ περὶ τῶν ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΔΘΗΝΩΝ. Ὁ δὲ πρίγκηψ γυρίζοντας πρὸς τὸν ἅγιον Βουδεμίου εἶπεν: ἐτοῦτο στέκεται εἰς τὴν Πανιερότητά της νὰ προστάξῃ καὶ ὄχι εἰς αὐτοὺς ὥσάν ὅπου εἶναι ὅλα τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Μετὰ ταῦτα στέλλοντας εὐθὺς ὁ Πρίγκηψ Κόβουργ προσταγὴν, ἔπρεπε νὰ λειτουργήσουν, καὶ φέροντας ὁ Ἀρχιερεὺς τὸν ἱερέα Γεώργιον ἀπὸ Πέτσαν, ἐλειτουργήσεν τὶς 16 τοῦ αὐτοῦ κατὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Βούδεμ Ρωμαϊκά, παρόντος καὶ τοῦ ἡγεμόνος Ὑψηλάντη».

(†) ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

πού δὲν ἡμπορεῖ νὰ μεταβάλῃ, καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐκλύσεως καὶ τρυφῆς τοῦ τρυγητοῦ τῶν χυμῶν τῆς ζωῆς Νέρωνος, ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται νὰ ζήσῃ μίαν ὥραν ἔξω τῶν συνηθειῶν του, τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀκολασίας του, τώρα πού ἡ ζωὴ μεταβάλλεται δι' αὐτόν!

Ὅτι τώρα οἱ Κάτωνες καὶ οἱ Ἀριστείδαι ἦσαν τὰ πρότυπα τοῦ Κάλ-
βου, βοᾷ ἡ ποίησίς του, ὅπου

μόγη
ἀμάργαρος, ὀλόγυμνος, αὐτάγγελτος
τὸ καθαρὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀναβαίνει
ἢ Ἄρετή.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ δ. φ.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ *

ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΡΟΥΣΣΟΥ

Καὶ ἐνῷ ἐστοιχειοθετεῖτο τὸ ἐπαρκαλέσθην οἱ συντάκται τοῦ Ἑρμοῦ σπάζοντες τὴν πέννα καὶ φεύγοντες ἀπὸ τὴν Ἑλληνοφάγον Αὐστρίαν ἔσπευ-
δον εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου μετὰ τὸ ὅπλον ἐνὰ χεῖρ. Ὁ Ἑλληνικὸς Τη-
λέγραφος ὅχι μόνον περιγράφει λεπτομερῶς τὰ ἐν Τουρκίᾳ συμβαίνοντα
ἀλλὰ καὶ πολλὰς παρενέμειρε εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον λέξεις τουρκικὰς
μετὰ τουρκικὰ στοιχεῖα, δηλωτικὰς διαφόρων ἰδιωμάτων ἢ ἀξιωματίων μετὰ
ἐρμηνείαν τῆς σημασίας αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ἀρθρα δὲν δημοσιεύει ὁ
Τηλέγραφος παρὰ εἰδήσεις: θέτων τὸ ὄνομα τῶν διαφόρων χωρῶν ἢ πόλεων
ὡς ἐπικεφαλίδας ἐπιφέρει τὰς σχετικὰς εἰδήσεις, ἀρῶμενος αὐτὰς ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς βιενναίας ἢ ἀπὸ ἄλλας ἐφημερίδας, ἢ ἀπὸ ἰδιαίτερας
ἀνταποκρίσεις. Ὁ Ἀλεξανδρίδης ἐγνώριζε ἀγγλικά, γαλλικά καὶ γερμανικά,
οὕτω δὲ ἠδύνατο νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας.

Τὰς εἰδήσεις του ἀρύεται ἀπὸ τοὺς Times, τὸ Morning Chronicle, τὸ
Courrier, τὴν ἐφημερίδα τοῦ Μαγδεβούργου, τὴν Gazette de France καὶ πρὸ
πάντων ἀπὸ τὸ Journal de l'Empire τῶν Παρισίων καὶ τὰς ἐφημερίδας τῆς
Βιέννης.

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου φύλλου ἐπισυνάπτει καὶ δελτίον χρηματιστηρίου:
Τιμαὶ νομισμάτων ἐν Βιέννῃ, ἐν ᾧ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἀγορῶν τῆς Εὐ-
ρώπης δίδονται καὶ αἱ διατιμήσεις τῆς Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως
διὰ τοὺς συναλλασσομένους μετὰ τὴν Ἀνατολήν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος ἀσφαλῶς εἶχε μεγάλην διάδοσιν, διότι μό-
λις μῆνας τινὰς μετὰ τὴν ἔκδοσίν του ἀγγέλλει ὅτι θὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τοῦ
ἐπομένου ἑξαμήνου ὅχι πλέον δις τῆς ἐβδομάδος, ἀλλ' ἡμερησίως.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ τὸ ἔτος ἀγγέλλει ὅτι θὰ ἐκδίδῃ καὶ ἕνα παράρ-
τημα καθὲ ἐβδομάδα, ἐπειδὴ τὰ νέα ἐπισωρεύονται καθ' ἡμέραν, τὸ δὲ διά-
στημα τῶν μεταξὺ τῆς ἐκδόσεως ἡμερῶν εἶνε μακρὺ.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἀνεγινώσκετο ἀπλήστως διότι τὸ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.

περιεχόμενόν του ἦτο λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἀναγνωστικόν νου κοινόν.

Τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του, τὸ 1812, ἦτο πλούσιον εἰς πολέμους καὶ πολιτικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ὅτι θὰ ἀλλάξουν τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν ὄψιν τῆς Ἀνατολῆς. Πόλεμος μεταξύ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, δεύτερος πολωνικὸς πόλεμος, ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰσπανίαν καὶ Ρωσσίαν, ἡπειρωτικὸς ἀποκλεισμός, ρῆξις μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς, ἰδοὺ γεγονότα, τὰ ὁποῖα πληροῦσι τὰς στήλας τοῦ Τηλεγράφου καὶ τὰ ὁποῖα οἱ ἀναγνώσται θὰ παρηκολούθουν μὲ μέγα ἐνδιαφέρον.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀλεξανδρίδης ἀπήλαυε ὑπολήψεως καὶ ἐκτιμήσεις παρὰ τοῖς Ἑλλήσι διανοουμένοις τῆς Βιέννης. Ὅταν ὁ Ἀνθιμης Γαζῆς, ἐπικρατοῦντος τεῦ Κόραῆ, καὶ κατόπιν ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ἐξέδωκαν ἐν Βιέννῃ τὸν Λόγιον Ἑρμῆν ἐπὶ τινα ἔτη (1811—1813) ἀποχωροῦντες τοῦ περιοδικοῦ ἄλλον καταλληλότερον δὲν εὑρον διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῶν ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρίδην καὶ εἰς αὐτὸν ἀπετάθησαν καὶ τὸν ἔπεισαν νὰ ἀναλάβῃ τὴν περαιτέρω ἔκδοσίν του.

Καὶ πράγματι ὁ Ἀλεξανδρίδης κατεπίσθη καὶ ἀνήγγειλε ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1814 θὰ ἐκδίδῃ αὐτὸς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν ὡς φιλογονικὸν περιοδικόν. (Λόγιος Ἑρμῆς 1813 σελ. 248 αὐτόθι, παράρτημα εἰς 3 φύλλον σελ. 2 καὶ 3). Ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἐματαιώθη· ὁ Λόγιος Ἑρμῆς ἐξεδόθη ἐπὶ τινὰς μῆνας κατὰ τὸ 1814 ὑπὸ ἄλλην διεύθυνσιν, κατόπιν δὲ διέκοψε τὴν ἔκδοσίν του. Ὁ Γαζῆς ὁμως ἐπέμεινε παρὰ τῷ Ἀλεξανδρίδῃ καὶ τὸν ἔπεισε ἵνα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1815 ἐπανεκδώσῃ τὸν Λόγιον Ἑρμῆν. Ἐπροσκλήθην πάλιν καὶ κατεπίσθη ἀπὸ τὸν φιλογενεστάτων κύριον Ἀνθιμον Γαζῆν νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὸ ἐρχόμενον ἔτος καὶ νὰ μὴ παραβλέψῃ τούτου ἐπιφελοῦς ἐπὶ τὰ γένος πράγματός ἐκδοσίν. Ὅθεν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1815 θέλει ἐκδίδεσθαι ὁ Λόγιος Ἑρμῆς ὑπ' ἑμοῦ εἰς μέγεθος καὶ σχῆμα ὡς τὸ τοῦ Τηλεγράφου καθ' ἑβδομάδα εἰς 13 μίαν κόλλαν.

Ὡστε ὁ Λόγιος Ἑρμῆς θέλει θεωρεῖται ὡς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου, αἱ δὲ δύο ἡμερίδες ὁμοῦ ὡς ἐγκυκλοπαιδεῖα πολιτικὴ τε καὶ φιλογονικὴ» (Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος 3 (1814) σελ. 532).

Καὶ τί μὲν παρενέβη ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ καὶ ἐματαιώθη τὸ σχέδιον δὲν γνωρίζομεν, ἀλλ' ὁ Λόβιος Ἑρμῆς μετὰ μικρὰν διακοπὴν ἤρχισε νὰ ἐπανεκδίδεσθαι κατὰ τὸ ἔτος 1816 ὑπὸ ἄλλην διεύθυνσιν ὁ δὲ Ἀλεξανδρίδης ἀπὸ τοῦ 1817 ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ ὡς φιλογονικὸν παράστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου, τὸν Φιλογονικὸν Τηλέγραφον, ἥτοι Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου Φιλογονικά, περιοδικὸν ἐφάμιλλον καὶ ἐν πολλοῖς ἀνώτερον τοῦ Λογίου Ἑρμού.

Η ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Ἐπτά μῆνας μετὰ τὴν ἔκδοσίν του ὁ Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος ἀγγέλλει εἰς τοὺς ἀναγνώστας του εἰς τὸ φύλλον 55 τῆς 10 Ἰουλίου 1812 καὶ διὰ τοῦ Λογίου Ἑρμού ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου θὰ ἐκδίδεσθαι καθ' ἡμέραν πλὴν τῶν Κυριακῶν καὶ δεσποτικῶν ἑορτῶν.

Ἰδοὺ πῶς ἀγγέλλει τὴν ἡμερησίαν ἔκδοσιν εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1812 σελ. 354-357): «Ἐπειδὴ κατὰ τούτους μάλιστα τοὺς χρόνους, ὅτε τὰ νέα καθ' ἡμέραν ἐπιωρεῦνται, ὅχι μόνον ἦτον ἀδύνατον εἰς μίαν ἐφημερίδα δις μόνον τῆς ἑβδομάδος ἐκδιδομένην, νὰ γίνηται μνεῖα φιλογονικῶν τε καὶ ἐμπορικῶν εἰδήσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ νέα μόλις ἐχώρουν ἐν περιλήψει, διὰ νὰ γείνη ὁ Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος κοινωφελέστερος καὶ πρέπων μᾶλλον εἰς τὸ

φιλότιμον καὶ φιλόκαλον τῶν Γραικῶν γένος, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1813 θέλει ἐκδίδεται καθ' ἡμέραν πλὴν τῶν ἑορτῶν καὶ Κυριακῶν εἰς μισὴν κόλλαν εἰς σχῆμα τέταρτον. (Ἑρμῆς ὁ Λόγιος 2 (1812) σελ. 354). Καὶ πράγματι ἀπὸ τοῦ 1813 ἀρχίζει ἐκδιδόμενος ὁ ἡμερήσιος Ἑλληνικός Τηλέγραφος ἐπὶ καλοῦ χάρτου, ἀνθολογῶν ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη.

Καὶ ἐξεδόθη μὲν ὁ Τηλέγραφος ἐπὶ τινὰς μῆνας ἡμερησίως, ὕστερον ὅμως ἤρχισεν ἀραιῶνων τὴν ἐκδοσὶν τοῦ δι' οἰκονομικοὺς λόγους σιωπηλῶς, ἕως οὗ εἰς τὸν 115 ἀρ. ἀγγέλλει ἀπροκαλύπτως ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου 1813 ἡ ἐκδοσις θέλει γίνεσθαι παρ' ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἐξαιρουμένων μόνον τῶν Κυριακῶν.

Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ Ἀλεξανδρίδης μὲ τὴν ἐφημερίδα του καὶ τὸ φιλολογικόν του περιοδικὸν ἐτροφοδοτεῖ τὸν Ἑλληνισμόν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μὲ πολιτικὰς, ἐμπορικὰς καὶ φιλολογικὰς εἰδήσεις.

Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου τοῦ 1812, ὀλίγον ἐνδιαφέροντα τὸν σημερινὸν ἀναγνώστην, ἀφίνων κατὰ μέρος τὰς πολιτικὰς καὶ ἀπὸ τὰ θέατρα τοῦ πολέμου εἰδήσεις, σταχυολογῶ:

Ψύχος δριμύτατος εἰς Ἡπειρον καὶ Πελοπόννησον τόσον δριμύτως ὥστε ἡ τῶν Ἰωαννίνων ἀχερουσία λίμνη ἐπαγώγη παντάσῃς, εἰς τρόπον ποῦ ἔμπορουν νὰ περῶσι βορέα ἀμάξια ἀπάνωθεν (ἀρ. 22, 17 Μαρτίου 1812).

Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐπαινεῖ ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς Χίους, τὸ φιλόμουσον αὐτῶν καὶ ἐπικροτεῖ τὴν ἐπὶ τὰ βιβλία μεταρρύθμισιν τοῦ φιλολογικοῦ σχολείου τῆς Χίου (σελ. 100-106).

Ἡ Ἰωνία Ἀκαδημία προκηρύσσει διαγωνισμόν διὰ τὴν ἀσύνγραφον ἱστορίαν τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι σήμερον ἑλληνικῶν σχολείων, τυπογραφείων καὶ βιβλιοθηκῶν μὲ εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν νεωτέρων λογίων Γραικῶν (σελ. 184).

Ὁ περίφημος μουσικὸς Ρομβέργος διδρίει εἰς Βουκουρέστι συναυλίας ὅπου παρίστανται καὶ οἱ τῶν Ὁθωμανῶν πληρεξάρχοντες (σελ. 89). Νεκρολογία Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἡγεμόνος Βλαχίας, ὅστις ἀπέθανεν εἰς τὸ ὁσπίτιόν του εἰς τὸν Βόσπορον (σελ. 206). Ἐργάται καταστρέφουν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰς νεωστὶ εἰσαχθείσας μηχανὰς ὑφαντικῆς διὰ νὰ μὴ τοὺς πάρουν τὸ ψωμί (σελ. 147). Ἐργοστασιάρχαι ἀποπέμπουν ἐργάτας ἐλλείψει ἐργασίας ἐν Ἀγγλίᾳ (σελ. 151).

Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ ζωὴ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν ἦτο ἀσφαλεστέρα τότε παρὰ τώρα, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν κατὰ θάλασσαν ἀσφάλειαν ἰδοὺ ἕνα χαρακτηριστικὸν τῆς τότε ἐποχῆς:

ΜΑΝΙΑΤΑΙ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΗΝΕΣ ΠΕΙΡΑΤΑΙ

Ὁ μπῆς τῆς Καρυστοῦ, μητροπόλεως τῆς νήσου Εὐβοίας, μαθὼν ὅτι εἰς τὴν Ἄνδρον ἐμπῆκεν ἕν καράβιον μὲ 50 πειρατὰς, ἠτοίμασε παρευθὺς δύο καράβια ἀρματωμένα, ὥρμησεν εἰς τοὺς πειρατὰς ἐξαίφνης, καὶ μετὰ τινὰ ἀντίστασιν ἐκυρίευσεν τὸ καράβιον ὁμοῦ μὲ τοὺς πειρατὰς, καὶ ἔπλευσε κατ' εὐθείαν ἐδῶ, διὰ νὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τὴν Πόρταν. Ἐκ τούτων τῶν πειρατῶν δεκαπέντε μὲν ἐφονεύθησαν εἰς ἐκείνην τὴν μάχην, τῶν ὁποίων αἱ κεφαλαὶ ἐκτέθησαν ἐδῶ δημοσίᾳ εἰς ὅσιν πάντων, πέντε δὲ ἐπῆδησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ 30 ἐβλήθησαν διὰ προσταγῆς τοῦ καπιτάν πασιᾶ εἰς ἀλύσους, καὶ ἀναμένουσι τὴν δικαίαν αὐτῶν ποινήν. Τὸ

πλείστον μέρος τούτων τῶν πειρατῶν ἦσαν Μανιῶται καὶ Κεφαλλῆνες».

Ἰδού καὶ μερικῆς ρεκλάμης τοῦ Τηλεγράφου: Ὁ Ἀθ. Σταγειρίτης ἀγγέλλει τὴν ἱστορίαν του, ὁ Ἀνθιμος Γαζής τὸ Λεξικόν του, ὁ Κομητᾶς τὴν Ἑγκυκλοπαιδεΐαν του, ἕνας νέος «ὅστις λαλεῖ καὶ γράφει καλὰ γραικιστὶ καὶ γερμανιστὶ . . . ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμβῇ εἰς κανὲν σκιττόριον». Ὁ Λήβλερ ὁ ὁποῖος κάμνει περούκας καὶ πραγματεύεται μὲ ἀνθρώπων τρίχας εἰς Βιένναν, προσκαλεῖ τοὺς Γραικοὺς καὶ Τούρκους πραγματευτὰς νὰ ἀγοράζουν ἀπὸ αὐτὸν διαφόρων χρωμάτων μακρὰ μαλλιά, μὲ τὰ ὁποῖα εἶνε καλῶς προβλεμμένος. Ὁ δὲ Μανουὴλ Βερνάρδος ὁ Κρῆς παρακαλεῖ τοὺς φιλομούσους καὶ φιλογενεῖς Γραικοὺς νὰ συνδράμωσι ἕκαστος κατὰ δύναμιν εἰς σύστασιν ἑλλην. τυπογραφίας ἐν Ἰασίῳ (σχέδιον τὸ ὁποῖον ὡς γνωστὸν καὶ ἐπραγματοποιήθη), ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ὁποίας νὰ συσταθῇ σχολεῖον ξένων γλωσσῶν καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν (σελ. 188).

Ἡ γλώσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου εἶνε εὐληπτος ἀλλὰ βρίθει νεολογισμῶν, τοὺς ὁποίους πλάσσει διὰ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς ὅρους τῶν ξένων ἐφημερίδων τὰς ὁποίας μεταφράζει.

Πολλάκις ἐπειδὴ δὲν εἶνε βέβαιος ὅτι θὰ γίνῃ καταληπτὸς παραθέτει ἐν παρενθέσει καὶ τὴν γαλλικὴν ἢ γερμανικὴν ἀντίστοιχον λέξιν ἢ καὶ τὰς δύο, Ἰδού μερικά παραδείγματα: Χαρτοθήκη (porte-fenille) δηλ. Ὑπουργικὸν Χαρτοφυλάκιον. Κολυβιστικὰ σύμβολα (Πολιτῆς). Συγγραφὰ τῆς πολιτείας (les fonds ruples, die Staatsgarantie). Ἀσφαλισμένοι (consolidés). Ἐμποροβουλοῖον (bourse, börse). Σιτηρεῖα (precisions). Ἡ χρηματικὴ καταλλαγὴ (τὸ κοῦρσον). Τὰ παρεκτὸς τοῦ καθολικοῦ στρατοῦ ἐν ἀνάγκῃ παρὰφυλάσσεμενα στρατεύματα (corps de reserve). Πρόγραμμα (programme) περὶ τοῦ μεγάλου στρατεύματος. Τὰ προϋπάρχοντα ἄρθρα τῆς εἰρήνης (les préliminaires). Σφραγὶς τῆς τιμῆς (légion d'honneur). Τὸ Würzburg τὸ ἀποκαλεῖ Μακρόπολιν, τὸ Weimar Οἰναρίαν, τὸ Στραβούργον Ἀργεριτωράτον, τὴν Königsberg Ρηγιομόντιον κ.λ.π.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω χάριον συντομίας ἀπέφυγα νὰ κάμω πολεμικὴν καὶ νὰ ἀναιρέσω δοξασίας ἐσφαλμένας αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησαν καὶ ὅλον ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὰ ἐκάστοτε περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ τύπου γραφόμενα ἄρθρα. Ἀλλὰ διαβεβαιῶ τὸν ἀναγνώστην ὅτι ὅσα ἐξέθηκα εἰς τὰ ἐν τῷ «Ἐλευθέρῳ Βήματι» ἄρθρα μου βασίζονται ἐπὶ μαρτυριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁμως αἱ στεναὶ στήλαι ἡμερησίας ἐφημερίδος δὲν μοῦ ἐπέτρεπαν νὰ παραπέμψω. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ πράξω τοῦτο ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ. Ἰδού αἱ ταπειναὶ ἀρχαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ὡς ἀπὸ ἀκάνθας προέβαλε τὸ καλλίφυλλον ἄνθος, ὁ ἑλληνικὸς τύπος τῆς σήμερον, ὁ ὁποῖος, πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσωμεν, εἶνε εἰς ἐνημερότητα, εἰς ἀρθρογραφίαν καὶ τεχνικὴν ἐμφάνισιν ὁ πρῶτος καθ' ἅπασαν τὴν Βαλκανικὴν.

ΔΗΜΟΣΘ. ΡΟΥΣΣΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου

zu Hirschen

Nach Hirschen 11/12 1940

βαίνοντες 15 ἑλληνες μαθηταὶ ὡς ἐν θριάμβῳ διὰ Δρέσδης καὶ Πράγας καὶ πολλῶν ἄλλων πόλεων, κωμοπόλεων καὶ πολιχνίων, παρακολουθούμενοι καὶ θαυμαζόμενοι ὑπὸ τῶν κατοίκων . . . »

* *

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διακόπτεται τὸ κείμενον τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ιστορικοῦ χειρογράφου τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γεωργίου Ψύλλα, ὅπως μᾶς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ ἐγγονοῦ του καὶ εὐγενοῦς φίλου μας κ. Ἀλεξάνδρου Ψύλλα. Πρέπει, ἐν τέλει νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι ὁ Γεώργιος Ψύλλας, γνήσιον τέκνον τῶν προεπαναστατικῶν Ἀθηνῶν, προσέφερε σπουδαιότητας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Κοινότητα τῶν Ἀθηνῶν, τόσον κατὰ τὸν ἀπέλευθερωτικὸν ἀγῶνα ὅσον καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐποχὴν τῆς προσφυγικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν Σαλαμίνα, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1824.

Ἐπρόκειτο, πράγματι, περὶ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἐξαιρετικῆς μορφώσεως, δημιουργήματος καὶ πνευματικοῦ τέκνου τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, ἡ ὁποία, μὲ τὴν γνωστὴν πατριωτικὴν στοργὴν τῶν ἰδρυτῶν της, τὸν ἐσπούδασε δι' ἐξόδων της εἰς τὴν Εὐρώπην. Περὶ τῆς μετεπαναστατικῆς δράσεως, ἐν γένει, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῶν ἐλευθέρων Ἀθηνῶν, ἐπιφυλασσόμεθα, προσεχῶς, νὰ δημοσιεύσωμεν ἰδιαιτέρως ἐργασίαν μας, ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμου καὶ ἀνεκμεταλλεύτου ἀρχείου.

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ *

Τοῦ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΡΟΥΣΣΟΥ

Καὶ μολονότι αἱ περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων εἰδήσεις εἶναι ἱσχυαὶ —τὴν προσοχὴν τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἀναγνωστῶν κατὰ τὸ 1791 ἀπερρόφων, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ὁ ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ πόλεμος Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων καὶ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις— ὁ ἱστοριοδίφης, ὁ μέλλων νὰ γράψῃ τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων εὕρισκε κάπου πολυτίμους εἰδήσεις εἰς τὴν ἐφημερίδα.

Οὕτω περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Πέστης μαθάνομεν ὅτι ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη εἰς τὰς 10 Ἰουνίου 1791. ὅτι κατευοδούμενος εἰς Πέστην ὁ ἡγεμὼν Ὑψηλάντης ἐχάρισεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν 10,000 φιορίνια καὶ ὅτι ἡ πρώτη λειτουργία ἐτελέσθη τὰ Χριστούγεννα τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Νεοφύτου δίδονται πληροφορίες εἰς τὸ φύλλον 11 τῆς 4 Φεβρουαρίου 1791, περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος τῆς Βιέννης εἰς τὸ φύλλον 105 τῆς 30 Δεκεμβρίου 1791 κτλ. Τουναντίον αἱ σχετικαὶ εἰδήσεις πρὸς τὰς Παριστίους Ἠγεμονίας (θέατρον τοῦ ῥωσσοτουρκικοῦ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.

Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.

πολέμου) και πρὸς τὴν Σερβίαν ὑποθέτω ὅτι θὰ εὐρίσκωνται καὶ εἰς τὴν συγχρόνως ἐκ τῶν αὐτῶν πιεστηρίων ἐκδιδομένην σκλαβονοσέρβικην ἐφημερίδα.

Εἰς τὸ φύλλον 52 τῆς 29 Ἰουνίου 1791 περιγράφεται τὸ ταξίδιον τοῦ Μπαρμπουλα ἀπὸ Στίρμπεϊ, μεγάλου βορνίκου, ἀπὸ Κραγιόβαν εἰς Μεγάδιαν, καὶ ἐξαίρεται ἡ γενναιοδωρία τοῦ Ρουμάνου βογιάρου — τῆς ὁποίας ἐγεύθη, φαίνεται, καὶ ἡ ἐφημερίς.

Εἰς τὸ φύλλον 65 τῆς 12 Αὐγούστου 1791 μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ηὐδόκησε νὰ κάμῃ βαρῶνων τὸν εἰς τὸ διοικητήριον τῆς Γαλιτζίας κατὰ τὸ παρὸν εὐρισκόμενον μοϊάρον Μπάλση, συμφώνως «μετὴν Βοῦλλαν Παλλένταν τῆς 14 Μαρτίου 1787, καθ' ἣν ὅλοι οἱ τῆς Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνας μοϊάροι, ὅσοι ὑποστατικὰ εἰς τὴν Μπουκοβίαν ἔχουν ὡς γράφοι καὶ βαρῶνοι εἰς τοὺς Κ. Β. τόπους ἐκηρύχθησαν».

Εἰς τὸ φύλλον 44 τῆς 30 Μαΐου 1791 γράφει, ὅτι «ἡ Κ. Β. Μεγαλειότης Λεοπόλδου τοῦ Β' συγκατανεύουσα ηὐδόκησε ν' ἀξιῶσιν τὸν κ. Ἰωάννην Νικολίδην τὸν ἐκ Μακεδονίας καὶ διδάσκαλον τῆς λατρικῆς μαζὺ μετὸν ἀνεψιὸν τοῦ Στέργιον Εὐστάθιον Νικολίδην διὰ τὰ πολλὰ καὶ ἀξιά του προτερήματα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐγενῶν τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος-Ρωμαϊκοῦ Ἰμπερίου μετὴν ἐπωνυμίαν (πρεδικάτο) ντὲ Πλὺδο». Ἀναποκρίσεις δὲ ἀπὸ Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν εὐρίσκονται εἰς καθεὶ φύλλον.

ΚΑΙ ΛΙΓΗ ΚΟΛΑΚΕΙΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΠΑΣΑΝ

«Γραφαὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη τῆς Ρουμέλης κηρύττουν τὴν εὐτυχίαν τῶν ὀργάνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἀληθοῦς ἀγεμέως πάσης τῆς Ἡπείρου καὶ παρὰ τῶν Ἰωαννίνων Ἀλήπασια Βελητσία. Ἡ Ὑψηλότης του, ἀφοῦ ἔκαμεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη νὰ ἀπολαύβανται οἱ χριστιανοὶ μίαν ἄκραν ἐλευθερίαν καὶ εἰρήνην, ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐλαφρώσῃ καὶ ἀπὸ τὰ δοσίματα καὶ ἐξωτερικὰς ἀδικίας, καὶ συμφωνῶντας μετὰ τοὺς ἔνα διωρισμένους ἐλαφρὸν δόσιμον, ὅπου νὰ τοῦ δίδουν δύο φορές τὸν χρόνον μετὴν ἡσυχίαν τοὺς. Ἐσήκωσε νὰ μὴν εἶνε τελείως Γκοντζιάμ πασῆδες, κασιμάληδες καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἀξιῶνοντας ἡ Ὑψηλότης του μόνον ἕνα ἄρχοντα τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, προεστῶτα τοῦ Ζαγορίου καὶ ὅλων τῶν πέριξ χωρίων, τὸν κ. Ἰανουτζον Ἀλεξίου, διὰ νὰ κυβερνήσῃ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ὅθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα εὐρίσκεται ὁ λαὸς εἰς μεγάλην χαράν, ἐπειδὴ καὶ τὰ δοσίματά τοὺς εἶνε ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα, ἤγουν τὸ 1)5 ἀπὸ τὸ τί ἔπρεπε νὰ δώσουν πρωτύτερα. Ὅλες αἱ πολιτεῖες καὶ χῶρες τῆς Ρουμέλης, ἀφοῦ ἤκουσαν ἐτοῦτο τὸ ἄξιον τῆς Ὑψηλότητός του κατόρθωμα, χαίρονται ἐλπίζοντας νὰ ἀπολαύσουν καὶ αὐταὶ μίαν τέτοιαν σοφὴν καὶ φρόνιμον διάταξιν, καὶ προστρέχουν θεληματικῶς εἰς τὴν σκέπην τοῦ ὕψους του».

***

Εἰς τὸ φύλλον 52 τῆς 27ης Ἰουνίου 1791 περιγράφεται καὶ μία πτήσις ἀεροπλάνου:

«Προχθὲς εἰς τὰς 21 τρέχοντος, ἀνέβη κάποιος Φραντζέζος, ὀνόματι Μπλαγγάρτ διὰ μιᾶς ἀεροστατικῆς μηχανῆς τῇ 38 φορᾷ εἰς τὸν ἀέρα. Αὐτὸς θέλωντας ν' ἀνέβῃ ἀκόμη τότε εἰς τὸν ἀέραν, ὅπου ἦταν ἐδῶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως, δὲν ἠμπόρεσεν ἐξ αἰτίας τινῶν ἐναντίον συμβεβηκότων. Καὶ πάλιν δευτέραν φορὰν ἐπάσχισε ν' ἀνέβῃ κατ' ἄλλον τρόπον καὶ μετὰ βίας ἐγλύωσεν ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ

παρεστηκότος λαοῦ. Τέλος πάντων προχθές ἔχοντας μίαν ἄλλην μικροτέραν κατὰ τὸ μέγεθος ἀπὸ τὰς ἄλλας μηχανήν, ἀπόλαυσεν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ του. Αὕτη ἡ μηχανή ἔχουσα σχῆμα σφαιροειδές, ἦταν κατασκευασμένη ἀπὸ μάντο (ταφοῦτα) μεταξωτὸ καὶ ἀλειμένη εἰς ἐξάλειψιν τῶν πόρων μὲ κομίδι. Τὸ ἔσω τῆς ἦτον μὲ ἓνα εἶδος ἀέρος, τοῦ παρὰ τῶν χημικῶν καλουμένου φλογιστικοῦ, γεμισμένον, ὃ ὁποῖος εἶνε ὀκτὼ φορές ἐλαφρότερος παρὰ ὁ κοινὸς ἀέρας τῆς ἀτμοσφαίρας. Περί τὴν σφαῖραν ἦτο ὡς ἓνα δίκτυον ἀπὸ σχοινία πλεγμένον, βαστάζοντα ἓνα караβάκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστέκετο ὁ Μπλαγχάρτ... Εἰς τοῦτο, φαινόμενον ν' ἀντιλέγη τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ νομιζόμενον ὡς ἓνα παράδοξον, φέροντας πολλοὺς εἰς μίαν μεγάλην ἀπορίαν καὶ ἔκστασιν, στοχαζόμεθα νὰ τὸ σαφινίσωμεν, περιγράφοντες κατ' ἰδίαν ὅλην τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ φλογιστικοῦ ἀέρος, καὶ τὰς 38 ὁδοιπορίας καὶ παρατηρήσεις τὰς μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαίρας, ὅπου εἰς διαφόρους τόπους ἔκαμεν. Αὕτη ἡ περιγραφή θέλει δοθῇ εἰς ὅλους ἐκείνους ὅπου λαμβάνουν τὰς ἐφημερίδας ὡς δῶρον».

Ὡστε μάτην ὁ κ. Πετρακάκος (Δημοσιογράφοι καὶ Δημοσιογραφία, σελ. 69) ἐζήτησε τὴν «σφήνισιν τοῦ φαινομένου» εἰς τὰ φύλλα τῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1793. Αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς ἰδιαιτέρον παράρτημα καὶ διενεμήθη δωρεὰν εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς ἐφημερίδος ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πτήσεως τοῦ περιφήμου ἀεροβάτου Λουνάρδι εἰς τὴν Πόλιν, τῆς ὁποίας περιγραφή δίδεται εἰς τὸ φύλλον τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1791.

Εἰς τὸ φύλλον 56 τῆς 11ης Ἰουλίου 1791 ἀναγινώσκομεν :

«Γράφουσα μία γυνὴ εἰς τὰς τὰς γυναῖκας τῆς Φραντσεσκά δια νὰ παρῶσιν ἐκκενῶναι ὅλαι, νὰ ρίψουν τὴν Δημοκρασίαν καὶ μεταδίδοντας τὴν πρώτην δόξαν τοῦ βασιλικῆος καὶ τῆς βασιλείας, ἐλευθερώνοντας τοὺς ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Ἐσυνάχθησαν εἰς τὸ Μπαρδὺ 1200 γυναῖκες, κάμνουσαι ἓνα εἶδος συμβουλίου, καὶ εἰς τὰς 18 ἐπῆσαν φέρουσαι εἰς τὴν μητρόπολιν εἰς τὸν νέον ἐκλεγόμενον ἐπίσκοπον, εἰς τὴν ἐσπέρην τοῦ ὀνόματος, ἓνα δέμα λουλουδιῶν. Αὗται διαιρούμεναι εἰς τρία τὰγματα, ἐπήγαιναν, ἔχοντα τὸ καθένα χωριστὰ στρατιωτικὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ συνοδευόμενα ἀπὸ ἓνα πλῆθος στρατιωτῶν, ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους νέους. Ἐρχόμεναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρέδωκαν τὰ λουλουδία τῷ ἀρχιερεῖ, ὅστις καὶ ἐλειτούργησεν. Τελειώνοντας ἡ λειτουργία ὤμοσαν τὰ γυναῖκα μὲ ἐκτεταμένας τὰς χεῖρας εἰς τὸ νὰ φυλάξουν τὸ νέον σύστημα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἢ κάλλιον νὰ πεθάνουν. Ὅλοι ἦτον ἀσπροφορεμένοι, ἔχουσαι εἰς μὲν τὴν ἀριστεράν τὸ σημεῖον τῆς δημαρχίας, εἰς δὲ τὴν δεξιάν ἓνα μουστράκι. Ἡ ὠραιότης τῶν ἀμαζόνων εἴλκυσε πολλοὺς συνοπαδοὺς.

Παραβάλλων κανεῖς τὴν ἐφημερίδα τοῦ 1790 μὲ τὰς σημερινάς, ὅπου ἡ ρεκλάμα : αὐτορεκλάμα, ἀλληλορεκλάμα, ἐμπορικὴ ρεκλάμα κλπ. θὰ κατανοήσῃ πόση ἀπόστασις μᾶς χωρίζει. Τὸ ὅλον ἔτος τῆς ἐφημερίδος ἔχει δύο τρεῖς ρεκλάμες ἐν ὅλῳ : Ὁ Ν. Δάρβαρης ἀγγέλλει εἰς τοὺς φιλεμπόρους καὶ φιλομούσους ὅτι ἐξέδωκεν μίαν πατένταν τοῦ Καμπίου καὶ μερικὰ ἄλλα βιβλία του : ὁ Γβαδανίσι ὁ διὰ Κ. Β. προνομίας ὠροδεικτοφαμπρικάντος ἐν Βιέννᾳ θεωρεῖ διὰ χρέος του νὰ φανερῶσιν ὅτι φθιάνει ὠροδείκτας εἰς μίαν εὐλογον τιμὴν, καὶ ἡ μὲ καίσαροβασιλικὸν προνόμιον φάμπρικα καναβιοῦ ἀγγέλλει ὅτι ἔχει ἔτοιμον κάνναβι λαναρισμένον καὶ φίνον εἰς φθηνὴν τιμὴν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑφαίνονται σενδόνια, σερβέτες καὶ ἄλλα πανία γερώ-

τερα καὶ καλύτερα ἀπὸ τὰ λιναρίσια καὶ εἶνε τόσοι παστρεμένοι καὶ καλὰ λαναρισμένοι, ὅπου ὅχι μόνον δὲν ἔχει στουπὶ ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ γνεθῇ μένει τὸ αὐτὸ ζῦγι ὅπου εἶχε πρωτότερα».

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γλῶσσα τῆς ἐφημερίδος οἱ ἐκδόται φαίνεται ὅτι ἦσαν τελείως ἀμόρφωτοι. Δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὴν δημῶδη οὔτε τὴν καθαρεύουσαν.

Αἱ ἀσουνταξίαι, ἀνορθογραφίαι καὶ ἀσουναρτησίαι εἶνε περισσότεραι ἀπὸ τὰς εἰδήσεις των. Διὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν ἀναγινώσκει τις τὸ γερμανικὸν κείμενον—Πολλάκις μὲ τὸ ρῆμα εἰς τὸ τέλος μὲ τὰς ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας—καὶ εἰς κάθε βῆμα συναντᾷ τις γερμανικὰς λέξεις μὲ Ἑλληνικὰ γράμματα, ὅχι διότι δὲν εἶχαν ἀντίστοιχον ἐλληνικὴν ἀλλὰ διότι δὲν ἐγνώριζαν τὴν σημασίαν των. Δὲν ἀναφέρω τουρκικὰς διότι εἰς κάθε σελίδα εὐρίσκωμεν πλείστας τοιαύτας, ἀναφέρω μόνον ὀλίγας γερμανικὰς: ὀμπρεσλαϊ· τενάντος, φίρστ, γενεράλμαϊορος, ὀμπριστίρος, λάγερι (=στρατόπεδον). Εἰς τὸ βάλτελ τοῦ κειμένου ἐπισυνάπτει ἐν παρενθέσει: εἶνε μηχαναὶ πολεμικαὶ ὅπου ρίπτουν εἰς τοὺς ἀποκρύφους τόπους, ὅταν πολιορκοῦν τὰ κάστρα, εἰς τὴν σερβικὴν γλῶσσαν πρεπελίτζα, ἤγουν ὀρτόκια.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁπῆρξε λίαν εὐτυχὴς ἡ ἐκλογὴ τοῦ τίτλου Ἑφημερίς, λέξεως τῆς ὁποίας ἐγένετο χρῆσις τότε τὸ πρῶτον διὰ δημοσιογραφικὸν ὄργανον καὶ ἔκτοτε ἐμεινεν ὡς πανελληνίως καθιερωμένος ὄρος.

Ἄλλως ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ἑφημερίδος φαίνεται ὅτι παλαίουν μὲ τὴν γλῶσσαν ὅχι ἐπιτυχῶς. Τοῦ καὶ ποῦ ἔχομεν καὶ ἐπανόρθωσιν γλωσσικῶν σφαλμάτων. Εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἀριθμοῦ προσθεθέντες οἱ ἐκδόται ἐναφύλλον ἀκομὴ μὲ εἰδήσεις ὡς παραρτήμα τὸ ἐπιγράφουν: Ἐσβολὴ εἰς τὴν Ἑφημερίδα ἀριθμοῦ Β'. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 3 ἀριθμοῦ ἐπέρχεται ἡ διόρθωσις τοῦ σφάλματος: ἀπὸ παραδρομὴν τοῦ τυποθέτου ἦτον εἰς τὴν δευτέραν Ἑφημερίδα ἀντὶς προσθήκη, ἐσβολή. Τώρα πῶς ὁ τυποθέτης μετέβαλεν ἀπὸ παραδρομὴν τὸ προσθήκη εἰς ἐσβολή (τὸ ὅποιον τὸ πολὺ πολὺ θὰ γίνονταν ἐμβολή ἢ ἐκβολή ἀπὸ τὸν στοιχειοθέτην), εἶνε δημοσιογραφικὸν μυστικόν, τὸ ὅποιον ὁ καλὸς τυποθέτης δὲν ἠθέλησε νὰ διαλευκάνῃ διαμαρτυρόμενος.

Ὁ Mis Pe Queux de Saint-Hilaire (εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ La Presse dans la Grèce Moderne, Paris 1871, σελ. 6) καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν—τώρα τελευταῖα καὶ ὁ κ. W. Miller εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ Greece. London 1928, σελ. 216—παραδέχονται ὅτι εἰς τὰ 1796 Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς ἐξέδιδεν εἰς τὴν Βιέννην ἐφημερίδα ὑπὸ τίτλον, τὸν ὅποιον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξακριβώσουν. Καὶ τοῦτο διαβεβαιοῦν βασιζόμενοι εἰς τὴν Crée depuis la conquête romaine par Brunet de Presle et Alexandre Blanchet, Paris 1860 p. 404 καὶ τὸν Moniteur Universel, primidi messidor an VI.

Καὶ ὁ μὲν Brunet de Presle λέγει ἀπλῶς: C'était alors qu'il (δηλ. ὁ Ρήγας) faisait imprimer sa traduction du Voyage d'Anacharsis et qu'il publiait un journal grec ἄνευ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας, ὁ δὲ Moniteur universel τὸν ὅποιον παραθέτει ὁ de Presle ἔχει ἀνταπόκρισιν ἀπὸ Σεμλίνον περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ Ρήγα καὶ τῶν συντρόφων του, «μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο καὶ ὁ Pietin, ὅστις ἐξέδιδεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐφημερίδα καὶ εὐδοκίμως μετέφρασε πολλὰ συγγράμματα».

Τὸ Pietin ἀσφαλῶς εἰς τὴν γαλλιστὶ γραμμένην ἀνταπόκρισιν εἶνε παραφθορά τοῦ Πούλιος, ὅστις πραγματικῶς ἐξέδιδε τὴν ἔφημερίδα, ὃ δὲ ἰσχυρισμός ὅτι ὁ Ρήγας ἐξέδιδε τοιαύτην μένει ἀμάρτυρος.

Ἐξέδωκεν ὁ Ρήγας καὶ ἔφημερίδα πρὸς παρασκευὴν τῶν πνευμάτων καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν του;

Ἡ πεποίθησίς μου εἶνε ὅτι ὁ Ρήγας οὐδέποτε ἐξέδωκεν ἔφημερίδα, διότι ἄλλως θὰ τὸ ἐγνωρίζομεν ἀπὸ συγχρόνους πηγᾶς: ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, τὴν δημοσιευομένην εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν 2 (1812) σελ. 370, 376. ὑπὸ Δ. Σχινᾶ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ συμπληρώσεως ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἑλλην. Τηλεγράφου», ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἔφημεριδογραφίας τὴν ὅποιαν δημοσιεύει εἰς τὸν πρῶτον καὶ δεῦτερον ἀριθμὸν τῆς «Καλλιόπης» τῆς Βιέννης ὁ ἐκδότης αὐτῆς Ἰ. Ἀθαν. Σταγειρίτης εἰς τὰ 1819, ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν ἀνακρίσεων τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ Legrand (Ἐνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλή). Εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξέδιδεν ὁ Ρήγας ἔφημερίδα ἐν Βιέννῃ καὶ νὰ μὴν ἀναφέρουν τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης του τίποτε περὶ τούτου ἐνῶ ἀναγράφουν τὰ ἄλλα ἔργα του; Νὰ μὴν ἀναφέρῃ τίποτε ὁ σύντροφος καὶ βιογράφος του Περραιβός περὶ ἑνὸς τοσοῦτον ἀσυνήθους δημοσιεύματος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους; Νὰ μὴ γνωρίζῃ τίποτε ὁ Μ. Σχινᾶς, τίποτε ὁ Α. Σταγειρίτης, σύγχρονοι τοῦ Ρήγα, ἀμφότεροι δημοσιογράφοι γράψαντες τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου;

Ἡ σύγχυσις φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐκ τούτου: ὁ Ρήγας μεταβάς εἰς Βιέννην ἦλθεν εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τοὺς Μαρκίους Πούλιου καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἐπαναστατικὰ ἔργα του εἰς τὸ τυπογραφεῖον τῶν. Αὐτοὶ ἐξέδιδαν τότε τὴν ἔφημερίδα τῶν ἡ ὅποια ἐξακριβώθη ὡς ὄργανον τοῦ φίλου τῶν καὶ συνωμοτῶν Ρήγα. Εἶνε λυπηρὸν διὰ τοῦτο ἔχομεν κανέναν ἀντίτυπον τῆς ἔφημεριδος τοῦ 1796—97. Μιθανὸν ἡ ἔφημερίς νὰ ἐπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ρήγα καὶ ἂν δὲν ἔγραφε φανερά ἐν ὀνόματι τῆς Βιεννώσας λογοκρισίας, ἀλλὰ τοῦλάχιστον διὰ τῶν γραμμῶν θὰ ἀφήνε νὰ ἐννοηθοῦν τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια θὰ ἐκόχλαζον εἰς τὰς καρδίας τῶν περὶ τὸν Ρήγαν, ἀλλὰ συνεκρατοῦντο ἀπὸ τὸν φόβον τῆς φιλοτοῦρκου αὐστριακῆς ἀστυνομίας.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐδῶ μία παρένθεσις. Ἄν ὁ Ρήγας δὲν ἐξέδωκεν ἔφημερίδα, ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ὅμως μνημονευθεῖσαν ἀλληλογραφίαν τοῦ Σταμάτη πρὸς τὸν Κοδρικᾶν μαρθάνομεν μίαν λεπτομέρειαν λίαν ἐνδιαφέρουσαν, ἡ ὅποια διέφυγε τοὺς γράψαντας τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου. Ὁ Σταμάτης ἐξέδιδε πολιτικὴν ἔφημερίδα ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1792: «Σοὶ περικλείω ἐνταῦθα, γράφει ἐν τινὶ ἐπιστολῇ του, ἕνα παράγραφον μιᾶς πολιτικῆς ἔφημεριδος ὅπου συνθέτω (χαρακτηρίζομαι οὕτως: C. S.)». Γράφων δὲ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν (ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8 Ἰανουαρίου 1792) ὅτι ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην συμμαχίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας «εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ εἰς τὸ Μινιστέριον τῆς Γαλλίας» ἐπιφέρει: «Καθὼς ἡμπορεῖς νὰ τὸ πληροφωρηθῇς καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρον ὅπου θέλεις διαβάσει εἰς τὴν γαζέτταν μου».

Ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γράμματα C. S., μετὰ τὰ ὅποια ὑπέγραφε τὸ ἄρθρον, κλίνω νὰ πιστεῦσω ὅτι ἡ ἔφημερίς ἐξεδίδετο γαλλιστὶ (ἴδε Documents inédits sur la Révolution Française. Lettres de Constantin Stamaty à Panagiotis Kodricas publ. par J. Lair et E. Legrand, Paris, 1872, σελ. 25 καὶ 75).

Ἡ σύλληψις τοῦ Ρήγα καὶ τῶν ὁμοφρόνων του καὶ ἡ παράδοσις αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων θὰ κατέπληξε τοὺς Ἑλληνας τῆς Αὐστρίας καὶ ἐπὶ πολὺ κανεὶς δὲν θὰ ἐσκέφθη νὰ ἐκδώσῃ νέαν ἑλληνικὴν ἔφημερίδα

καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῶν ἀδελφῶν Πούλιου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐξήτει κα-
νείς τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως ὀλίγον μετὰ τὴν παύσιν τῆς ἔφημεριδος,
δὲν εἶναι πιθανόν ὅτι ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις θὰ τὸ ἐξίδεν. ἔχουσα ὕψι
τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανά-
στασιν καὶ τὴν συνωμοσίαν ἣτις ἐξυφάνθη ἐν αὐτῇ τῇ Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ Ρήγα
καὶ τῶν συντρόφων του.

Ἀφοῦ ὁμως παρῆλθον 13 ὅλα ἔτη καὶ δὲν παρουσιάσθησαν νέα ἐπανα-
στατικὰ κρούσματα, ἐδόθη ἡ ἄδεια εἰς τὸν Εὐφρόνιον Πόποβιτς νὰ ἐκδώσῃ
ἐλληνικὴν ἔφημερίδα ἐν Βιέννῃ, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς 2ας Ἰουλίου 1811 ἤρχισε
νὰ κυκλοφορῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη».

Τὴν ἔφημερίδα ταύτην, σπανιωτάτην σήμερον, περιγράφω δι' ὀλίγων ἐν
τοῖς κατωτέρω κατὰ τὸ μόνον γνωστὸν μοι ἀντίτυπον τοῦ κ. Ἰωάννου Βλα-
χογιάννη, ὅστις πάνυ εὐγενῶς τὸ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου πρὸς μελέτην.

Ἡ ἔφημερίς σχήματος 8ου μικροῦ, ἤρχισεν ἐκδιδομένη τὴν 2αν Ἰουλίου
1811 εἰς 8 σελίδας (ἀριθμουμένας κατ' αὐξοντα ἀριθμὸν ὅπως τὰ βιβλία) δις
τῆς ἑβδομάδος: Τρίτην καὶ Παρασκευὴν. Ἀπὸ τοῦ ἀντίτυπον τοῦ κ. Βλαχο-
γιάννη λείπουν αἱ πρῶται 6 σελίδες τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ, ὥστε εἰς τὴν ἀρ-
χὴν ἔχομεν σελίδας 7 καὶ 8 τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ, μεθ' ἧς ἔπεται ὁ δεῦτερος
Παρασκευῇ τῇ 5 Ἰουλίου 1811 Νέου καὶ τελειώνει μετὰ τὸν 52ον ἀριθμὸν:
Παρασκευῇ τῇ 27 Δεκεμβρίου 1811. Νέου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπουν πάλιν δύο
σελίδες (415 καὶ 416).

Καὶ ὁ μὲν ἐκδότης δὲν ἀναγράφεται, οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν, οὔτε εἰς τὸ
τέλος τῶν φύλλων, ἀλλ' ἀπὸ συγχρόνου μαρτυρίας γνωρίζομεν ὅτι τὰς
Εἰδήσεις τὰς ἐξέδιδεν ὁ Εὐφρόνιος Πόποβιτς. Τοῦτο ῥητῶς λέγει ὁ αὐ-
τοῦ συναδελφὸς τοῦ Ἀθ. Σπανάκη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἔφημεριδος
γραφίαν, τὴν ὁποίαν προτάσσει τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου φύλλου τῆς ἐν
Βιέννῃ ἐκδιδομένης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους 1819.

Ὁ Εὐφρόνιος Ραφαὴλ Πόποβιτς (ἡ Ρόσπικ), καταγόμενος ἐκ Κοζάνης
τῆς Μακεδονίας διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Πέστη, Βιέννῃ, Βουκουρεστίῳ καὶ
ἀλλαχοῦ. Ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1808 ἐν Πέστῃ τὴν γραμματικὴν τοῦ Λασκάρεως
μετὰ σημειώσεις εἰς τὸ ἀπλοῦν, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Νέος Λάσκαρις».

Τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ καὶ 110 φιορίνια ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς τὴν
πατρίδα του Κοζάνην (Κομμητᾶ ἐγκυκλοπαιδεῖα τομ. 2 σ. ρδ' καὶ Π. Λιούφη
ἱστορία τῆς Κοζάνης σ. 301).

Αἱ εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη εἶνε πενιχραί. Ἐν τῇ ἔφημερίδι
σπανίζουσιν αἱ εἰδήσεις διὰ τὴν Τουρκίαν, διὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν δὲν
υπάρχουσιν. Ἰδοὺ μερικαὶ ἔφημερίδες ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρύεται τὰς εἰδήσεις
του: Ἑρμῆς τῆς Ἀλτόνας, Ἐφημερίς τῆς Πετροπόλεως, Ἐφημερίς Ἀλτ-
φερδ καλουμένη, Morning-Chronicle, Ἑρμῆς ντὲ Φράντζ (βέβαια ἐννοεῖ τὸν
Mercure de France), Ἑμπόρικὴ Ἐφημερίς (ὑποθέτω ὅτι ἐννοεῖ τὸ Journal de
l'Empire) κ.λ.π. Νεωτερισμός εἰς τὰς εἰδήσεις εἶνε ὅτι εἰς τὸ κάτω μέρος
τῆς σελίδος ἔχει σημειώσεις ἐπεξηγηματικὰς λέξεων τοῦ κειμένου, πρὸ
πάντων γεωγραφικῶν ὀνομάτων. Μηνύτωρ (Moniteur) εἶνε αὐλικὴ ἔφημερίς
τοῦ Παρισίου καὶ εἰς μεγάλην ὑπόληψιν. Μοργκενπλάτ (Morgenblatt), εἶνε
μία γερμανικὴ ἔφημερίς ἡ ὁποία ἐκδίδεται εἰς τὴν Τυβίγγαν, Νάντες: Ἑμπο-
ρικὴ περίφημος πόλις, Λόνδρα, Λόνδον: Μητρόπολις καὶ καθέδρα τοῦ βασι-
λείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας κ.τ.λ. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου φύλλου ἔχει καὶ
δελτία τοῦ χρηματιστηρίου: Κάμβρια Βιέννης.

12/10/12 Α. Τ. 1002 Α. Τ. 1002

Ὡς πρὸς τὸ λεκτικόν, ὁσάκις νομίζει ὅτι δὲν θὰ ἐννοηθῇ ἀπὸ τὸ νοῦμον ἀναγνωστικὸν κοινόν, βάλλει ἐντὸς παρενθέσεως τὴν ἐρμηνείαν: ἱππεὺς (chevalier), ἀνακαλεστικὸν κριτήριον (ἀππελατζιόνι), εὐπορία (μπερεκέτι), στρατόπεδον (δρδῖ), οἱ βιγλάτορες τῶν στρατευμάτων (vorposten) βόλια (κουμπάρδες) προφυλακὴ (avantgarde), τηλεσκόπια (ντιουρμπιούνια), βασιλικὴ κάσσα (μιρί, χαζνές), τείχη (μπεντένια, μπασκόνια), θέλουν πωληθῇ μὲ διαλλάγημα (λιτζιτάνδο).

Ὁ Πόποβιτς δὲν ἦτο γεννημένος δημοσιογράφος· οἱ ὧμοι τοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ βαστάξουν τὸ βάρος ἐφημερίδος ἐπὶ πολὺ· ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος ὁ Πόποβιτς ἀγγέλλει (σελ. 310) ὅτι «παρατείνεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους (1811) καὶ ἐπαρακαλέσθῃ νὰ τὴν δεχθῇ ἄλλος» εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἐφημερίδος. Ὁ Λόγιος Ἑρμῆς τῆς Βιέννης τοῦ 1811 (σ. 392) ἀγγέλλων τὴν διακοπὴν τῆς ἐκδόσεως προσθέτει καὶ κολακευτικὰ ἐπιθετα διὰ τὸν διάδοχον ἐκδότην (ὅχι ὅμως καὶ διὰ τὸν Πόποβιτς): «Ὁ μέχρι τοῦ νῦν ἐκδότης τῆς πολιτικῆς ἐφημερίδος, Εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη, παραιτεῖται κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους καὶ ἀναλαμβάνει ταύτην ἐμπειρότερός τις ἄλλος ἐκδότης, ὅστις πρὸς τοῖς λοιποῖς προικισμένος ὢν μὲ πολλὰ τοῦ πνεύματος ἀξιόλογα προτερήματα, εἶνε ἱκανὸς καὶ μὲ χάριτας ἐσωτερικὰς νὰ τὴν προικίσῃ καὶ μὲ ἔνδυμα ὑψίστον καὶ ἀξιοζήλευτον νὰ τὴν στολίσῃ».

Καὶ οὕτω προβαίνει ὡς διάδοχος ὁ «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος».

Ὁ «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος» τῆς Βιέννης συνεχίζει τὰς Εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη, ὡς περιοδικὴ μὲν ἐφημερίς κατὰ τὸ 1812, ὡς ἡμερησία δὲ ἀπὸ τοῦ 1813. Ὁ Τηλέγραφος ἦτο ἡ σπουδαιότερά ἐφημερίς τῆς Βιέννης. ἔζησε δὲ περισσότερον τῶν συγχρόνων ἀδελφῶν του· ἔργον ὑπ' ὅψιν μου Τηλέγραφον μέχρι τοῦ 1829. Ἀγνοῶ ἂν ἐξεδόθη καὶ πέραν τοῦ ἔτους τούτου. Προνόμιον ὅμως ἀποκλειστικὸν ἐκδόσεως Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος καθ' ὅλην τὴν Αὐστρίαν εἶχεν ὁ ἐκδότης τοῦ Τηλεγράφου μέχρι τοῦ ἔτους 1844, τοῦ ὁποῦ προνομίου περίληψις δημοσιεύεται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Τηλεγράφῳ τοῦ ἔτους 1819 σελ. 28.

Διὰ τὰς συμβάσας κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἐβδομάδας, ποτὲ μὲν παρὰ τοῖς δυτικοῖς, ποτὲ δὲ παρ' ἡμῖν ἀλλεπαλλήλους μεγάλας ἐορτάς τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τοῦ νέου ἔτους καὶ τῶν φώτων, ἕνα μόνον ἀριθμὸν ἐδυνήθημεν ἄχρι τοῦδε νὰ ἐκδώσωμεν τοῦ Φιλολογικοῦ Τηλεγράφου, πλὴν ἐπιμελήθημεν νὰ μεταδώσωμεν καὶ τὰς πολιτικὰς εἰδήσεις ἐντελέστερον καὶ νὰ ἐκδώσωμεν εἰς περισσότερα φύλλα τὸν Ἑλληνικὸν Τηλέγραφον, τὸν ὁποῖον ἐλπίζομεν εἰς ὀλίγον νὰ δυνηθῶμεν νὰ πλουτίσωμεν μὲ νέας εἰδήσεις ἀξιολογωτάτας. Ἐν γένει δὲ χρέος ἡμῶν καὶ συμφέρον ἐκρίθη, ὅπερ καὶ πείρα ἀπεδείχθη, νὰ ἐνασχολώμεθα κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος κυρίως περὶ τὴν μετάδοσιν τῶν πολιτικῶν νέων, καθότι τούτων ἡ γνώσις ὑπάρχει ἀναγκαιότατον εἰς τοὺς ἐν δημοσίαις ὑπουργίαις καὶ εἰς τοὺς ἐμπόρους, ἐνῶ μάλιστα δυνάμει τοῦ παραχωρηθέντος ἡμῖν εὐμενῶς ἄχρι τοῦ 1832 ἔτους διαρκούντος, καισαροβασιλικοῦ τῇ ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ γαλινοτάτου αὐτοκράτορος ὑπογεγραμμένου ἀπολύτου προνομίου (privilegium, exclusivum, ausschliessendes Privilegium), τοῦ ὁποῦ τὴν ἐντελῇ κοίνωσιν ἐν μεταφράσει, ἀποφεύγοντες τὴν ἐπίδειξιν, κρίνομεν περιττόν, δὲν συγχωρεῖται καθ' ὅλην τὴν Κ. Β. κληρονομικὴν ἐπικράτειαν εἰς ἄλλον τινὰ νὰ ἐκδώ-

ση, δίχα ῥητῆς ἡμετέρας συγκατανεύσεως. ὡς διαλαμβάνει ῥητῶς τὸ ἐν χερσίν ἡμῶν ἄνω προνόμιον, ἄλλην, πολιτικὴν μάλιστα ἐφημερίδα Ἑλληνικὴν, οὔτε ὑπὸ τὴν ἰδίαν τῆς ἡμετέρας, οὔτε ἄλλην ὁποιανδήποτε ἐπιγραφὴν, οὔτε ἐξ ὀλοκλήρου, οὔτε δὲ ἐν εἴδη τεμαχίων ἢ ἐπιτομῆς, ἐπὶ ποινῇ δημεύσεως τῶν ὑπαρχόντων ἀντιτύπων καὶ πληρωμῆς ἑκατὸν φλωρίων εἰς χρυσόν.

Βιέννα, τῇ 18 (6) Ἰαν, 1819

Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης, ἰατρός, ἐκδότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου.

Σειράν πλήρη τοῦ «Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου» δὲν ἔχει δυστυχῶς καμμία βιβλιοθήκη, τὸ δὲ πρῶτον ἔτος πλήρες εἶνε σπανιώτατον. Ἐπειδὴ εὐτυχῶς εὐρίσκεται εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου τὸ πρῶτον ἔτος 1812 ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1812 (ἀπὸ τὸ ἀντίτυπον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς λείπουν 16 σελίδες ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ ἀγγελία) τὸ περιγράψω διὰ βραχέων ἐν τοῖς κατωτέρω· ὁ «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος» ἤρchiσε νὰ ἐκδίδεται εἰς τὸ τυπογραφεῖον Ἀντωνίου Στράους εἰς 4ον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος» ἡ περιοδικὴ ἐφημερίς πολιτικὴ, φιλολογικὴ τε καὶ ἐμπορικὴ ἀπὸ τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1812, κατ' ἀρχάς δις τῆς ἐβδομάδος, Τρίτην καὶ Παρασκευὴν, εἰς 8 σελίδας ἀριθμουμένας ὅπως εἰς τὰ βιβλία κατ' αὐξοντα ἀριθμόν. Τὸ ἀντίτυπόν μου περιέχει εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐκδόσεως, τῆς ὁποίας ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις τὸ περιεχόμενον.

Ἀφοῦ ἐξαίρει τὴν σημασίαν τῶν ἐφημερίδων φέρει: «μία τοιαύτη γραμικὴ ἐφημερίς ἐπιγεγραμμένη εἰσῆλθαι διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη, ἔλαβεν ἀρχὴν ἐκδιδομένη ἀπὸ πρώτης Ἰουλίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ταύτης ἐκδότης παρητήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος 1811 χρόνου, ἐπαρκαλέσθη ἑνὲς ἡμέρας ἔπειτα νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐκδοσὶν αὐτῆς ἡ ὁποία καὶ ἀπὸ ἀρχῆς Ἰανουαρίου 1812 ἐκδίδεται ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας δις τῆς ἐβδομάδος, Τρίτη δηλαδή καὶ Παρασκευῇ, εἰς σχῆμα τέταρτον μισῆς κόλλας, εἰς χαρτὶ λαμπρόν καὶ σχεδὸν οὐχὶ κατώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ χαρτίου πάσης ἄλλης ἀλλογλώσσου ἐφημερίδος, ἔχουσα ἐπιγραφὴν τὴν ἀκόλουθον:

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ Ἡ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ,
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΤΕ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ

Τὸ καθ' αὐτὸ ἀντικείμενον τοῦ Τηλεγράφου θέλει καταγίνεται περὶ τὰ πολιτικὰ νέα τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτικωτάτου κόσμου, ὅχι μόνον ὅσον τὸ δυνατόν ἐντελῶς συνερανισμένα ἀπὸ αὐτάς τὰς πηγάς, ἀλλὰ καὶ δι' ὑψηλῆς συνεργείας, νεώτατα· πολλάκις ὅμως θέλει περιέχονται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐφημερίδος, εἰς τὰ Σύμμικτα, καὶ διάφοροι φιλολογικαὶ ἢ ἐμπορικαὶ εἰδήσεις ἀξιόλογοι, ἐθνογραφαίαι, ἀνέκδοτα, ἱστορικὰ ἀποσπασμάτια ἐκ διαφόρων ἀνατολικῶν χειρογράφων ἢ βιβλίων, καὶ ἄλλα, ὅσα ἀποβλέπουν εἰς μάθησιν τοῦ κοινοῦ.

Τὸ ὅφος θέλει γίνεσθαι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τῶν Γραικῶν ὁμιλουμένην διάλεκτον, πλὴν ἐκκαθαρισμένον ὅσον τὸ δυνατόν ἀπὸ βαρβαρικὰς λέξεις καὶ ἰδιωτισμούς, καὶ τοιοῦτον, ὥστε καὶ ὁ χυδαῖος ὄχλος νὰ καταλαμβάνῃ διδασκόμενος, καὶ ὁ πεπαιδευμένος νὰ συνηθύνῃται ἀναγινώσκων.

Εἰς τὴν 5ην συνέχειαν ὑπάρχει κλισὲ ἐφημερίδος τὸ ὁποῖον περιέχει τὰ ἐξῆς:

άρ. 8.

τῇ 28 Ἰανουαρίου 1793,

Α'ΟΥΣΤΡΙΑ.

Ἡρωϊκοὶ στίχοι εἰς Γάλλες.

Αἱ! Αἱ! Γάλλων λασέ, ἀνάκτων αἵμασι χαίρων,
τῆθ' οὕτως οἴκτιζον ἀπωλεσσας μειεαίνων
χείρεσσιν φονικῇσιν ἀνακτ' ἦντε μέγαν τε
τίσεας βασιλῆος ἀθώου αἷμα κελαινόν,
βαλλόμενος βελέεσσι διωτρεφέων βασιλῆων.

*Αντίτυπον φύλλου τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Βιέννης κατὰ τὸ 1793.

Συνέχεια 6η

*Ἰδοὺ ἡ προμετωπίς τοῦ πρώτου φύλλου:

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ

Περιοδικὴ ἔφημερίς πολιτικὴ, φιλολογικὴ τε καὶ ἐμπορικὴ
Παρασκευῇ, τῇ 3 Ἰννουαρίου 1812. ἀδείξαι καὶ προνομίῳ καίσαροβασιλικῷ.

Πολιτικαὶ Εἰδήσεις

Βουκουρέστιον, τῇ 6 Δεκεμβρίου

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος ἤλθεν ἀπὸ Κωνσταντινουπό-
λεως ταχυδρόμος πρὸς τὸν ἐν Ῥουσδζουκίῳ ἐπισκοπόμενον ὑψηλότατον μέγαν
Βεζύρην, εὐαγγελιζόμενος τὰ χαροπὰ νέα, ὅτι μία τῶν σουλτάνων τοῦ
κραταιοτάτου τῶν Ὀθωμανῶν βασιλέως ἐγέννησεν υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη
σουλτάν Μοράτ. Ὅθεν, εἰς σημεῖον χαρῆς τε καὶ ἀγαλλιᾶσεως διὰ τοῦτο
τὸ εὐχταίσιμον καὶ πρὸ πολλοῦ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ποθοῦμενον ἀξίωμα
τοῦ συμβεβηκότος, κρότος ἔγεινε μέγας καὶ βασιλῶν βασιλομένων πυροβολῶν
ὀργάνων ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Περὶ δὲ τῆς εἰρήνης λέγουν, ὅτι οἱ ἐπὶ ταῦτα διορισθέντες ἐπίτροποι
καὶ πληρεξούσιοι, ἀφίνοντες τὸ Γιούργεβον διὰ τὴν ἐκεῖ δυσκρασίαν τοῦ ἀέ-
ρος καὶ διὰ τὸ δυσπόριστον τῶν ζωοτροφίων, θέλουν περάσει ἐδῶ διὰ νὰ
πραγματεύσουν τὴν εἰρήνην.

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ. Λόνδρα, τῇ 6 Δεκεμβρίου.

Αἱ ἔφημερίδες τῆς ἀρκτικῆς Ἀμερικῆς, γεγραμμέναι μέχρι τῶν 10, τοῦ
Νοεμβρίου, διαλαυβάνουν πολλὰ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἄρθρα. Ὁ πόλεμος
εἶναι, γράφουν, τὸ μόνον μέσον διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν παροῦσαν
ἄτιμον καὶ ἐπονείδιστον κατάστασίν μας. Ἡ ἄλωσις τῆς μεγάλης ἀγγλικῆς
ἐπαρχίας Κανάδης, ἡ ὁποία εἶναι παντάπασι σχεδὸν ὑστερημένη ἀπὸ στρα-
τευμάτων, θέλει μᾶς ἀποζημιώσει, καὶ ἀναπληρώσει τὴν ζημίαν, ὅσην ἔπαθε
τὸ ἐμπόριόν μας διὰ τὴν θαλασσοκρατίαν καὶ τυραννίαν τῆς Βρεττανικῆς
διοικήσεως.

Αὐτόθι τῇ 7 Δεκεμβρίου: Λόγος ἄδεται, ὅτι ἡ διοίκησις ἐπρόσταξε νὰ
δοθῶσιν ὀπίσω εἰς τοὺς Σουέονας (Suédois) ὅσα κτήματά των ἐκρατήθησαν
εἰς τοῦτο τὸ βασίλειον. (The Courier).

Τῇ 11 Δεκεμβρίου. Ὁ κυβερνήτης τοῦ βασιλείου πρίγγιψ (le prince
Regent), τὸν ὁποῖον ἐπρόσμενον ἐδῶ τὸ σάββατον, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ σή-
μερον εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐλθὼν ἔκραξε τὸν Πέρσεβαλ, καὶ παρήγγειλεν
αὐτῷ νὰ προετοιμάσῃ πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ παρλα-
μέντου. Περὶ δὲ τοῦ μινιστερίου, ἂν λάβῃ νέαν μορφήν καὶ διοργανισμὸν ἢ

οὔ, εἶναι ἀκόμη ἀδηλον καὶ ἀβέβαιον, συμπεραινουν ὅμως, ὅτι τοῦτο μέλλει νὰ γένῃ κατὰ τὴν μέλλουσαν τοῦ παρλαμέντου σύνοδον.

Ἀργότερον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1818 προστίθεται εἰς τὸν τίτλον καὶ ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν συνεχίζει:

Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος ἢ Εἰδήσεις διὰ τὰ ἀνατολικά μέρη.

Ἐκδότης τοῦ Τηλεγράφου ἦτο ὁ Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ιατρικῆς καὶ χειρουργίας διδάσκαλος, Ιατρός καὶ ὀφθαλμίατρος, μέλος ἀντεπιστέλλον τῶν ἐν Ἰέννῃ ἐταιρειῶν, τῆς τε ὀρυκτολογικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ὡς ὁ ἴδιος γράφει ἐπὶ τοῦ τίτλου τῶν ἔργων του. Ὁ Ἀλεξανδρίδης ἦτο ἀπὸ τοὺς καλλίτερον κατηρτισμένους λογίους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ πρᾶγμα σπάνιον εἰς τοὺς συγχρόνους του καὶ μέγα προσὸν διὰ δημοσιογράφον, ἐγνώριζε τὴν ἀγγλικήν. Ἐκτὸς τῆς γραικο-τουρκικῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ Λεξικοῦ τῆς γραικικῆς καὶ τουρκικῆς διαλέκτου. ἐξέδωκε τὸν Ἑλληνικὸν Καθρέπτην (Ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος) καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀραβικῆς τὸν Ἀμπουλφῆδα Ἰσμαήλ, ἐκ δὲ τῆς ἀγγλικῆς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τοῦ Γόλδσμιθ.

Καὶ δὲν φαίνεται μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξανδρίδου ὡς ἐκδότου οὔτε εἰς τὴν ἀγγελίαν, οὔτε εἰς τὴν προμετωπίδα τῆς ἐφημερίδος τῶν πρώτων ἐτῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 8ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1819 (σελ. 352) εἰς τὸ τέλος ἐκάστου φύλλου ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς ἑξῆς: Ἐκδότης καὶ συγγραφεὺς Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης Ιατρός. Ἐκ τῆς τυπογραφίας I. Β. Σβεκίου.

Τὸ «συγγραφεὺς» εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα το διορθῶναι εἰς «αὐτοκράτης» διὰ πρώτην φοράν ὡς γνωρίζει ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότης εἰς τὸ φύλλον τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1819, σελ. 28. εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν περικοπήν, ἐν ᾗ δίδει περίληψιν τοῦ ἀποκλειστικοῦ προνομίου ἐκδόσεως Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐν Αὐστρίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκδότης τῆς Καλλιόπης τῆς Βιέννης Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, σύγχρονος καὶ προσωπικῶς γνωστός του, μᾶς λέγει: «τὴν Ἐφημερίδα τοῦ Εὐφρονίου Πόποβικ ἔλαβε μετ' ὀλίγον ὁ ἐξοχώτατος κ. Δημ. Ἀλεξανδρίδης καὶ ἐκδίδει αὐτὴν ἔτι (1819) εἰς πολιτικὴν καὶ φιλολογικὴν διηρημένην καὶ Τηλέγραφον Ἑλληνικὸν ἐπονομαζομένην (Καλλιόπη 1 (1819) σελ. 11).

Ὁ Ἀλεξανδρίδης ἦτο γνώστης τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ συμβαινόντων, ὡς οὐδεὶς τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, αἱ δὲ περὶ Ἀνατολῆς εἰδήσεις τοῦ Τηλεγράφου εἶναι μᾶλλον φιλοτουρκικοί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπεβλήθη βέβαια ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ὅταν τοῦ ἐδόθη ἡ ἄδεια τῆς ἐκδόσεως, οὕτω δὲ εἶχε ἐλευθέραν κυκλοφορίαν καὶ ἐν Τουρκίᾳ.

Ἀπὸ τὸ γεγονός δὲ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ παρέσχεν εἰς τὸν Ἀλεξανδρίδην τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς ἐν Αὐστρίᾳ ἐκδόσεως Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐπὶ 32 ἔτη καὶ ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω δι' ὑψηλῆς συνεργείας τῆς ἀγγελίας, ἀγεαί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ Ἀλεξανδρίδης ἀπήλαυε τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δημοσιεύσῃ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας τῷ παρῆναι αὐτῇ δόσεις τὸ ἀπῆτουν τὰ συμφέροντα τῆς μετενρινχίου πολιτικῆς τῆς.

Τὸ ἄρθρον ἐπὶ παραδείγματι τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος καὶ τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἀναδημοσίευσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς

ἄλλοις τῆς ἐν Βλαχία Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (σ. 66) τοῦ Η. Φωτεινοῦ ἀσφαλῶς τοῦ τὸ ἐπέβαλεν ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις. Ἐν αὐτῷ διαλαλεῖτο ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ ἠγανάκτησε διὰ τὰ στασιαστικὰ κινήματά του ἐν Μολδαβίᾳ καὶ Βλαχίᾳ.

Ὅμοιαις φύσεως ἄρθρον μὲ δριμύτερον περιεχόμενον ἐδημοσίευσεν ἡ Ἐφημερίς τῆς Βιέννης τῆς 29ης Μαρτίου 1821, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς διετάχθη ὁ Λόγιος Ἑρμῆς τῆς Βιέννης νὰ μεταφράσῃ καὶ δημοσιεύσῃ ἵνα ἀποκαρδιώσῃ τοὺς Ἑλλήνας ἀναγνώστας (Λογίου Ἑρμοῦ 1821 παράρτημα εἰς τὸν 7 ἀριθ.). Τὸ αὐτὸ ἄρθρον δημοσιεύει ὁ Η. Φωτεινός (αὐτόθι σελ. 67) κατ' ἄλλην μετάφρασιν.

Τῆς Βιέννης ἡ ἔφημερίς ἀρθμ. 73 Μαρτίου 29 περιέχει τὸ ἐξῆς ἀξιωματικὸν ἄρθρον:

«Εἰς τὴν Βλαχίαν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Σούτζου συνέβη ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς εἶνε ἐντόπιός τις Θεόδωρος ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος ἦτον πρότερον ἐθελοντὴς εἰς ρωσικὴν δούλευσιν, καὶ ἀφ' οὗ προεβιβάσθη εἰς ἀξίωμα, ἐπωνομάσθη Βλαδιμηρέσκος. Αὕτῃ ἡ ἐπανάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος μόνον οἱ Ἀρναούται καὶ Πανδοῦροι, καὶ ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἰδίους λόγους καὶ διακηρύξεις τοῦ ἀρχηγοῦ δὲν ἀπέβλεπε τάχα κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ μόνον κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δημοσίων ἀξιωματικῶν τοῦ τόπου, ἠύξησε τόσον μεταξύ τῆς ἡγεμονικῆς ἀπουσίας ὥστε ὁ Θεόδωρος ἐβόησε νὰ περιτρέχῃ ἀνεμπόδιστος πολὺ μέρος τῆς μικρᾶς Βλαχίας λεγόμενης (τὰ περίεξ τῆς Κραϊώβας), καὶ δὲν ἦτον πλέον ἀμεριμνία διὰ τὴν μακρύτεραν προχώρησίν του. Ἐν ᾧ δὲ ἦταν ἑλπίς, ὅτι ὁ προεγνωσμένος ἐρχομὸς τοῦ εἰς Βλαχίαν διορισθέντος αὐθέντου Καλλιμάχη θέλει καταπαύσει τὴν ἀταξίαν ταύτην, συνέβη ἐξαίφνης εἰς τὴν Μολδαβίαν ἄλλο τοιοῦτον πολὺ μεγαλύτερας περιοχῆς».

Τοιαῦτα δημοσιεύματα ἐμπνεόμενα ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν καὶ δημοσιευόμενα ἀέκοντι θυμῷ, τὸ ἐδείκνυνεν ὁ ἐν Βλαχίᾳ γραμματεὺς τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου ἐβραιολέχος Οὐδρίσκης εἰς τὸν Βλαδιμηρέσκου, ἵνα τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην, ὡς μᾶς διαβεβαίωι ὁ αὐτὸς Ἥλιος Φωτεινός (σελ. 66 καὶ 95), σύγχρονος καὶ ἀξιόπιστος μάρτυς.

Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν τοῦ 1821 (σ. 303—310) ἐπέβαλεν ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις νὰ δημοσιεύσῃ τὰ ἔγγραφα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν μητροπολίτην Μολδαβίας καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ πραγματευτάς, δι' ὧν ἀνεθεματίζετο τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου. Καὶ τὰ ἐδημοσίευσεν μὲν ὁ Λόγιος Ἑρμῆς, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: Ἐπαρακαλέσθην νὰ δεχθῶ τὸ ἐφεξῆς ἰδιαιτέρον παράρτημα εἰς τὸν ἀριθμὸν 9 τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, ὡς νὰ ἐξήτῃ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας του.

Εἰς τὸ βιβλίον οὗτο δημοσιεύεται τὸ ἄρθρον ὑπάρχει κλισιὲ ἔχον ὡς ἐξῆς:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐλέφ Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἰερώτατε Μητροπολίτα Μολδαβίας, ὑπέρτιμε καὶ ξαρχε Πλαγηνῶν, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφέ, καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύριε Βενιαμίν. Χάρις εἴη Σου τῇ ἱερότητι, καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Πόσον διετάραξε τὰς καρδίας οὐ μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ κατοίκων ὁμογενῶν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, τὸ ἀπροσδόκητον ἀποστατικὸν αὐτόθι κίνημα, ἀδυνατοῦμεν γραφῇ

παραδοῦναι ὅλοι πενθοῦντες καὶ σκυθρωπάζοντες μένομεν ἑκατακίχτες, ὅτι καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένης κραταιᾶς, καὶ ἀητιότητος Βασιλείας ἐφθασεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος νὰ φανῇ ὁ ἐπὶ τὴν Ἡγεμονεῖαν αὐτὴν, ὡς μὴ ὤφειλε, προαχθεὶς Μιχαήλ, καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας νὰ κηρυχθῇ τῷ πράγματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐχθρὸς τοῦ Γένους ἐπίσημος συμφωνήσας τῷ φυγάδι ἐκείνῳ. καὶ ἐπίσης ἀγνώμονι Ἀλεξάνδρῳ Ὑψηλάντῃ αὐτοὶ μήτε τὰ πρὸς Θεὸν ὅσια, μήτε τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια διατηρήσαντες, καταπατήσαντες κοὶ θρησκευτικὰ καὶ ἠθικά, οὐ μόνον ἐξηπάτησαν τοὺς αὐτόθι οὐτιδανούς, καὶ ἀφελεστέρους, ἀλλὰ καὶ τὸ Γένος ὅλον ἀσυνειδότως ἐσυκοφάντησαν προβαλλόμενοι τὸ κακοηθέστατον σχέδιον αὐτὸ ὡς Ἐθνικόν. Ἀλλ' ἡ θεία πρόνοια καὶ ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς κραταιᾶς καὶ ἀητιότητος Βασιλείας, διὰ τῶν κατὰ τόπους φωραθέντων γραμμάτων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπαγγελματικῶς δοθείσης εἰδοποιήσεως τοῦ ἐξοχωτάτου πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας ἀνεκάλυψε τὴν σκηνὴν, καὶ ἐγνώσθη ἡ βάσις, καὶ ἡ ἀρχὴ πόθεν, καὶ ἐφωράθη τὸ ψεῦδος τοῦ προβλήματος, καὶ ἡ ἀπάτη τὴν ὁποῖαν ἀναισχύντως μεταχειρίζονται, ὡς ἔχοντες δῆθεν συνεργὸν εἰς τοιοῦτους σκοποὺς ὀλεθρίους τὴν Ῥωσικὴν Δύναμιν, καθὼς ταῦτα πάντα διεκηρύχθησαν καὶ διὰ τοῦ ἐπίτηδες ἐπ' αὐτῇ τῇ ὑποθέσει ἐκδοθέντος καὶ σήμερον ἐπ' ἀκρόασι καὶ νῦν πάντων. C. c.

Ἐ. Λ. ἀρ. 9.

Τί δὲν ἐγκρύπτει τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο «ἐπαρακαλέσθην»;

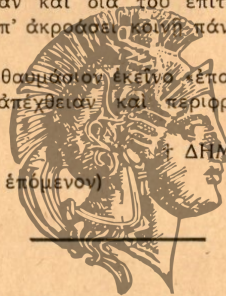
Λύπην καὶ ὀδύνην ἀπέχθειαν καὶ περιφρόνησιν ἀλλὰ καὶ τριγμὸν

ὀδόντων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΓΔΟΗ ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ

Ἡ ὀγδὴ καὶ τελευταία συμφωνικὴ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, παρουσίασε μίαν ἀπὸ τίς δημοφιλέστερες συνθέσεις τοῦ Μπετόβεν, τὴν ἑβδόμη συμφωνία. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Βίλλυ Φερρέρο ἡ ὀρχήστρα ἔπαιξε θετικά, ἄψογα, ὅπως καὶ στὴν προηγούμενη συναυλία. Ὁ κ. Φερρέρο εἶναι ὁ γεννημένος διεθυντής, ποὺ κατορθώνει νὰ ὑποτάξῃ τὸ ὄργανο μὲ τίς μύριες ψυχές, τὴν ὀρχήστρα. Οἱ ἐπιφυλάξεις μου ὅμως εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερες αὐτὴ τὴν φορά. Μ' ὅλη τὴν ἄψογη ἀπόδοση, ἡ ἑβδόμη συμφωνία, τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἰσορροπίας, δὲν συνήρπασε. Ἄν παραδεχθοῦμε πὺς τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἡ «ἀποθέωση τοῦ χοροῦ», μπορούμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν ἐκτέλεση γενικὰ μᾶλλον ὡς ἀποτυχημένη. Ἡ ἐπιβράδυνση τοῦ ρυθμοῦ ἔβλαψε τὰ περισσότερα μέρη, καὶ κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη, κατέστρεψε τὴν ἐντύπωση ποὺ προκαλεῖ συνήθως τὸ ἀφθαστο ἀλλεγκρέττο, τὸ ἀριστουργηματικὸ αὐτὸ κομμάτι, μοναδικὸ στὸ εἶδος του, ὅπου τὸ πένθιμο χρῶμα